

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Lara Dujc

Politična participacija socialnih delavk

Magistrsko delo

Ljubljana, 2023

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Lara Dujc

Politična participacija socialnih delavk

Magistrsko delo

Študijski program: Socialno delo

Mentorica: Doc. dr. Ana Marija Sobočan

Ljubljana, 2023

Zahvala

*Spoštovana mentorica doc. dr. Ana Marija Sobočan, v prvi vrsti najlepša hvala Vam.
Hvala za zaupanje, nasvete, odzivnost, vso strokovno pomoč in spodbudo.*

*Hvala moji družini, za potrpežljivost in brezpogojno podporo
v vseh letih mojega izobraževanja.*

*Hvala vsem bližnjim in ostalim, ki so pripomogli k nastajanju tega dela.
Drage sostanovalke, brez vas ne bi zmogla!*

Politična participacija socialnih delavk

Povzetek magistrskega dela

V teoretičnem delu svoje magistrske naloge definiram politično socialno delo in z njim povezane pojme, kot sta moralni pogum in etični imperativ. Navežem se na etiko in vrednote v socialnem delu ter oba koncepta povežem s kontekstom političnosti socialnega dela. Izpostavim tudi s tem povezane etične dileme. Naštejem in opišem različne oblike politične participacije: zagovorništvo, lobiranje, prepričevanje, sodelovanje in članstvo v političnih tvorbah, individualno posredovanje, aktivizem, sodelovanje na volitvah in referendumih ter komuniciranje. Raziščem tudi dejavnike, ki vplivajo na politično participacijo pri socialnih delavkah. Moja raziskava je v glavnem kvantitativna. S spletno anketo sem pridobila odgovore socialnih delavk v Sloveniji, zaposlenih na različnih področjih socialnega dela. Zanimalo me je, na kakšne načine se politično udeležujejo ter do katere mere. Raziskala sem tudi subjektivno oceno pomembnosti posamezne oblike politične participacije, ter s kvalitativnim pristopom spraševala po mnenju in izkušnjah glede politične participacije znotraj stroke. Rezultati kažejo, da se socialne delavke najbolj aktivne na volitvah in referendumih, najmanj pa v oblikah politične participacije, kjer se mora socialna delavka aktivno in neposredno izpostaviti kot posameznica, npr. aktivizem in lobiranje. Za večjo vključenost socialnih delavk v socialni politiki so soodgovorni delodajalci ter izobraževalne ustanove, ki morajo iskati nove načine za izboljšanje sodelovanja in večjo odgovornost pri sprejemanju odločitev.

Ključne besede: politično socialno delo, politična participacija, vrednote in etične dileme, dejavniki političnega udeleževanja

Political Participation of Social Workers

Master's Thesis Abstract

In the theoretical part of my Master's thesis, I define political social work and related concepts such as moral courage and ethical imperative. I relate to ethics and values in social work and connect both concepts to the context of the politics of social work. I also point out some of the related ethical dilemmas. I list and describe different forms of political participation: advocacy, lobbying, persuasion, participation and other forms of direct participation in politics, individual intervention, activism, participation in elections and referendums, and communication. I investigate the factors that influence the political participation of social workers. My research is mainly quantitative. With an online survey, I obtained answers from social workers in Slovenia, employed in various fields of social work. I was interested in the ways in which they are politically active and to what extent. I also researched the subjective assessment of the importance of individual forms of political participation, and with a qualitative approach I asked about opinions and experiences regarding political participation within the profession. The results show that social workers are most active in elections and referendums, and least active where the social worker must actively and directly expose themselves as an individual, e. g. in activism and lobbying. Employers and educational institutions are also responsible for the greater involvement of social workers in social policy decision-making, and must look for new ways to improve the cooperation.

Keywords: political social work, political participation, values and ethical dilemmas, factors of political engagement.

Kazalo vsebine

1. Uvod	1
1.1 Politično socialno delo	1
1.2 Socialna politika in država blaginje	3
1.3 Etika v socialnem delu	4
1.3.1 Etične dileme	6
1.4 Vrednote v socialnem delu	7
1.5 Etični imperativ in moralni pogum	8
1.6 Politična participacija	10
1.6.1 Zagovorništvo	10
1.6.2 Lobiranje in prepričevanje	11
1.6.3 Komunikacija, individualno posredovanje, sodelovanje s političnimi tvorbami	13
1.6.4 Aktivizem.....	14
1.6.5 Voljenje.....	15
1.6.6 Razlogi za nižjo politično participacijo	16
2. Formulacija problema	18
2.1 Raziskovalna vprašanja in hipoteze	18
3. Metodologija	20
3.1 Vrsta raziskave	20
3.2 Raziskovane teme	20
3.3 Merski instrument.....	21
3.4 Opredelitev enot raziskovanja, populacija in vzorec.....	21
3.5 Zbiranje podatkov.....	25
3.6 Obdelava in analiza gradiva	25
4. Rezultati	26
4.1 Politična participacija po kategorijah	26
4.1.1 Primerjava vseh oblik participacije.....	32
4.2 Politična participacija glede na področje zaposlitve	32
4.3 Ocena pomembnosti politične participacije	34
4.4 Predlogi za povečevanje politične participacije	36
4.5 Osebne izkušnje.....	36
5. Razprava.....	38
6. Sklepi.....	47
7. Predlogi.....	49
8. Seznam virov in literature.....	50
9. Priloge	53
9.1 Anketni vprašalnik	53

Kazalo slik

Slika 3.1: Spol	22
Slika 3.2: Starost.....	23
Slika 3.3: Dokončana izobrazba	23
Slika 3.4: Področje zaposlitve	24
Slika 4.1: Kategorija lobiranje.....	26
Slika 4.2: Kategorija voljenje	27
Slika 4.3: Kategorija sodelovanje pri volilnih kampanjah	27
Slika 4.4: Kategorija sodelovanje pri organizaciji političnih dogodkov	28
Slika 4.5: Kategorija zagovorništvo	29
Slika 4.6: Kategorija individualno posredovanje	29
Slika 4.7: Kategorija sodelovanje kot priča.....	30
Slika 4.8: Kategorija aktivizem	30
Slika 4.9: Kategorija prepričevanje	31
Slika 4.10: Kategorija komuniciranje.....	31

Kazalo tabel

Tabela 1.1: Aktivnosti držav blaginje.....	3
Tabela 3.1: Frekvenčna porazdelitev področij izobrazbe, navedenih pod »Drugo«.....	24
Tabela 4.1: Mere udejstvovanja za posamezno kategorijo politične participacije	32
Tabela 4.2: Frekvenčna porazdelitev področij zaposlitve	33
Tabela 4.3: Frekvenčna porazdelitev področja zaposlitve, navedena pod »Drugo«	33
Tabela 4.4: Udejstvovanje glede na zaposlitev	34
Tabela 4.5: Pomembnost politične participacije.....	35
Tabela 4.6: Predlogi za povečevanje politične participacije	36
Tabela 4.7: Osebne izkušnje.....	37

1. Uvod

S pojmom politično socialno delo sem se tekom študijskega procesa srečala večkrat, običajno v kontekstu spoznavanja aktivističnega, feminističnega in radikalnega socialnega dela. Ko sem razmišljala o temi za magistrsko nalogo, sem se nagibala k družbenim gibanjem, socialnim akcijam in aktivizmu. Naletela sem na esej avtorja Blaža Mesca, ki je bil leta 2008 objavljen v reviji Socialno delo z naslovom »Socialno delo ni politično«, kar me je pritegnilo. Socialno delo kot stroko in kot profesijo sem vedno videla kot zelo politično, s pomočjo Mesečevega razmišljanja in razlage pa sem se poglobila v dejansko povezavo med *političnim* in *socialnim delom*. Pogled na doktrino socialnega dela kot podlage za politično razmišljanje in konkretno politično akcijo je vsekakor pomemben in o njem razpravljajo številni avtorji.

Zdi se mi smiselno ugotoviti, na kakšne načine in do katere mere se socialne delavke in socialni delavci ukvarjajo, posvečajo, zanimajo za politiko. Pri tem je po mojem mnenju potrebno jasno razločevati oblike participacije v politiki, saj gre tu za širok pojem. Na politično vključevanje posameznika pa vplivajo številni dejavniki – v delu jih poskušam definirati in raziskati. Dotaknem se temeljnih vrednot socialnega dela ter z njimi povezano etiko, moralno ravnanje in socialno pravičnost, po Dietz Domanski (1998) povzamem oblike politične participacije in jih postavim v slovenski kontekst. Raziščem tudi morebitne ovire, ki omejujejo politično udejstvovanje socialnih delavk in razmišljam, kako jih preprečiti, oziroma kako delati v smeri boljše politične ozaveščenosti socialnih delavk.

1.1 Politično socialno delo

Zaradi svoje narave in obsega se stroka socialnega dela politični vpletenosti težko izogne. Diskurz o pomembnosti zanimanja za politiko je sicer v profesiji socialnega dela prisoten že dolgo, konkretne raziskave o motivaciji, ozadju in meri politične participacije socialnih delavk pa so do nedavnega bili nekoliko zapostavljeni. Socialno delo je zgodovinsko vpleteno v različne politike in politične spremembe tako državne kot tudi lokalne razsežnosti (Wolk, 1996).

Stroka socialnega dela je glede legitimnosti politične vpletenosti socialnega dela že od nekdaj v precepu, se pa mnogi predstavniki javno izpostavljajo s pozivom k politični participaciji kot pričakovani odgovornosti socialnih delavk. Osrednja motivacija za to je dejstvo, da so delo, proces delovnega odnosa in celoten položaj socialnih delavk ter

uporabnikov tesno povezani oziroma odvisni od državnih političnih odločitev, pravne in zakonodajne podlage. Da so te regulacije in pravila lahko pravična tudi za najmanj vplivne skupine ljudi v družbi, torej v skladu s socialno pravičnostjo – eno izmed osrednjih vrednot in načel socialnega dela (Društvo socialnih delavk in delavcev Slovenije, 2021), – socialne delavke preprosto morajo postati bolj aktivne v politični sferi svoje države, tako javni kot tudi socialni. Politična participacija je vitalen način, s katerim socialno delo lahko dejansko izpolnjuje svoje poslanstvo – delo s posamezniki in njihovimi težavami ter naslavljanje širše družbene problematike, ki je s temi težavami povezana. Ameriško združenje socialnih delavcev (NASW) si na podlagi tega prepričanja že nekaj desetletij aktivno prizadeva povečati vpliv stroke na volilno politiko na institucionalni ravni. Leta 1976 so ustanovili svoj prvi politični komite (PACE), namenjen podpori kampanjam političnih kandidatov in političnih reform v skladu z etičnimi načeli ter prepričanju socialnega dela. Skozi leta je pridobil na veljavi, danes ima močan vpliv na politične kampanje na številnih vladnih področjih. PACE je bil ustanovljen kot formalen most med stroko socialnega dela in vlado, namenjen mobilizaciji strokovnjakov socialnega dela za politično akcijo in formalno sodelovanje. Vzpostavili so tudi formalno mrežo ELAN (danes LAN), ki je prevzela vlogo obveščanja, ozaveščanja in izobraževanja članov glede zakonodajnih novosti in sprememb ter omogočanje stikov s člani kongresa (Wolk, 1996). Tovrstna omrežja omogočajo neposreden kontakt med strokovnjaki z močjo sprejemanja pravnih odločitev in sprememb ter strokovnjaki s konkretnimi izkušnjami z neenakostmi v družbi. Omogočajo, da se socialne krivice naslavlajo in popravljajo na institucionalni ravni, brez posrednega izkrivljanja zaradi rigidnosti pravne obravnave.

Po Beckett, Maynard in Jordan (2017) načela, zapisana v zakonodaji, niso nujno medsebojno usklajena in prav tako niso nujno v skladu z drugimi vidiki vladnega odločanja. Zakonodaja lahko narekuje določeno načelo, vladna politika na lokalni ali nacionalni ravni pa uresničevanje tega načela onemogoča (npr., če ni dovolj sredstev). Načela, predpisana z zakonodajo, so lahko v nasprotju tudi s poklicno etiko. Poleg okvira, ki ga določa zakon, vlada zagotavlja smernice in postopke, ki jih morajo izvajalci storitev upoštevati, posamezni izvajalci storitev (institucije, organizacije zavodi...) pa imajo svoje dokumente, ki segajo od širše zastavljenih "izjav o poslanstvu" do bolj podrobnih postopkovnih priročnikov. Včasih ti dokumenti vključujejo izrecne izjave o vrednotah organizacije in o etičnih načelih, ki jim organizacija poskuša slediti (Beckett, Maynard, Jordan, 2017).

Mesec (2008) poudarja pomen razločevanja ekspertnega sodelovanja stroke pri oblikovanju političnih odločitev ter politizacije in ideologizacije stroke socialnega dela – slednje je nezaželeno. Socialno delo je avtonomna stroka, ki za reševanje socialnih zadev uporablja svoje

pristope in ne metode politične stranke. Zagovarja tiste, ki si prizadevajo za enakost, posreduje med njimi, družbo in avtoriteto. Ker ima socialno delo družbeno funkcijo, se kljub neodvisnosti od politike kot stroka ukvarja s številnimi političnimi spremembami in problemi.

1.2 Socialna politika in država blaginje

Po Filipovič Hrast, Rakar in Kolarič (2019) je namen socialne politike zagotavljanje socialne varnosti in blaginje svojim državljanom. Države lahko skrbijo za ohranjanje eksistenčnega minimuma ter naslavljajo temeljne potrebe in ohranjanje relativnega družbenega položaja. Socialna politika ustvarja in nudi različne storitve ter dobrine, s katerimi vzpostavlja socialno blaginjo. Država blaginje ima tri temeljne cilje: preprečevanje revščine in s tem naslavljanje temeljnih potreb, kar v današnjem času zavzema zagotavljanje blaginje, kakovosti življenja in odpravljanje družbenih nepravilnosti. (Filipovič Hrast in Rakar, 2019). V tem smislu je država blaginje država, kjer se s kolektivnim delovanjem olajša dostopnost javnih dobrin, ki povečujejo družbeno blaginjo (Fitzpatrick, 2001). Ena temeljnih značilnosti države blaginje je solidarnost, saj je država blaginje povezana z določenimi vrednotnimi usmeritvami. Po Filipovič Hrast, Rakar in Kolarič (2019) po Daly (2011) razlagajo tipologijo funkcij države blaginje in njenih temeljev. Država naj bi si s sledenjem ciljem na socialni ravni prizadevala za odpravljanje neenakosti in naslavljanje potreb ljudstva. Država blaginje naj bi bila tudi aktivno vpletena v razvoj identitete posameznika, torej na individualni ravni, kar prikazuje spodnja tabela, prevzeta po Daly (2011, prirejeno po Walker, 2005) v Filipovič Hrast, Rakar in Kolarič (2019).

Tabela 1.1: Aktivnosti držav blaginje

Aktivnosti	Cilji/utemeljitve	
	Individualna raven	Kolektivna raven
Naslavljanje potreb	Humanitarni	Družbena blaginja, ekonomski razvoj
Vzdrževanje razmer	Zaščita	Reprodukcija statusa quo
Organizacija družinskega življenja	Vpliv na to, kako posamezniki delujejo kot družinski člani	Družbena stabilnost, organizacija odnosov med spoloma in generacijami
Razvoj potencialov	Vpliv na posameznikove zmožnosti	Enakost in integracija
Spreminjanje obnašanja	Nagrade; negativni stimuli	Družbeni nadzor

Naslavljanje neenakosti, deprivilegiranosti, prikrajšanosti	Kompenzacija, zdravljenje	Enakost, socialna pravičnost
Proizvodnja neenakosti	Kontrola	Reprodukcija družbenih neenakosti (spolnih, rasnih, etničnih, razrednih)
Reprodukcija vrednot, kulture	Ohranjanje vrednot in norm	Reprodukcija, družbenih nadzor

Socialna pravičnost kot vrednota usmerja načrtovanje in delovanje socialne države. Namen je zavarovati pred tveganji in omogočati večjo družbeno enakost. Filipovič Hrast, Rakar in Kolarič (2019) opozarjajo, da dostikrat cilj socialne politike ni doseganje absolutne enakosti v družbi, temveč zmanjševanje neenakosti – gre za iskanje stopnje neenakosti, ki naj bi prispevala k ohranjanju boljšega delovanja trga zaradi konkurenčnosti, prav tako pa tudi bolj pravična, ker nagrajuje bolj izražene spretnosti in zmožnosti oziroma vložen trud v delo.

Cilj socialne politike je torej doseganje večje blaginje državljanov z naslavljanjem njihovih potreb in zmanjševanje družbenih neenakosti. Socialno politiko sestavljajo različna področja javne politike:

- politika socialne varnosti in socialnega varstva,
- politika zdravstvenega varstva,
- politika izobraževanja,
- politika zaposlovanja,
- stanovanjska politika,
- družinska politika (Filipovič Hrast, Rakar in Kolarič, 2019).

Če načela, ki državo vodijo k blaginji, ne upošteva, prihaja do revščine in socialne izključenosti. Z naslavljanjem temeljnih potreb in zagotavljanjem minimalnih dohodkov država poskrbi tudi za zaščito marginaliziranih družbenih skupin (Filipovič Hrast, Rakar in Kolarič, 2019). Predvsem na tej točki nastopi socialno delo s ciljem zmanjševati škodo in pomagati soustvarjati nove možnosti. Dejstvo pa je, da so možnosti odvisne od razvoja in pogojev v trenutni družbeni ureditvi ter okoliščin, ki usmerjajo socialno in ekonomsko izključenost.

1.3 Etika v socialnem delu

Ali se bo socialna delavka udeleževala v političnih aktivnostih in na kakšne načine, je odvisno predvsem od osebne motivacije, vrednot in interesov. Se pa vedenje, povezano s politično participacijo, kot vodilo pojavlja tudi v številnih pravilnikih za socialno delo.

Uvodne določbe Kodeksa etike socialnih delavk in delavcev Slovenije (2021) kot poslanstvo socialnih delavk in socialnih delavcev navajajo zagovarjanje družbene blaginje, spoštovanje človekovih pravic, solidarnosti, enakopravnosti in trajnosti, s poudarkom na ljudeh, ki so zapostavljeni ali zatirani. Poudarjajo pomembnost znanj, s katerimi stroka socialnega dela vpliva »na zakonsko regulacijo socialnih pravic in na razvoj socialne in drugih politik z namenom krepitve pravičnih in solidarnih odnosov, spoštovanja človekovih pravic in ustvarjanja dostojnih pogojev življenja za vse,« (Društvo socialnih delavk in delavcev Slovenije, 2021). Prav tako se političnost odraža v številnih drugih vrednotah, ki jih kodeks definira: zavzemanje za socialno pravičnost in humanost pomeni zavzemanje za vzpostavljanje življenjskih pogojev, ki omogočajo dostojno življenje. Proaktivna drža in opozarjanje na družbene neenakosti in na krivične institucionalne ali druge prakse, ki položaj ljudi ogrožajo in jih stigmatizirajo, zahtevajo dobro poznavanje socialne politike. Socialna delavka naj bi opozarjala na diskriminatorne prakse, ki povečujejo razlike v družbi »na podlagi barve kože, spola, kulturnega ali etničnega porekla, maritalnega, gmotnega in družbenega položaja, življenjskega sloga, spolne, verske ali idejne usmerjenosti, duševnih in telesnih zmožnosti,« (Društvo socialnih delavk in delavcev Slovenije, 2021).

Socialna delavka se v odnosu do širšega okolja ravna po etičnih načelih:

- opozarja na potrebe uporabnic ali uporabnikov, skupin prebivalstva na neenakosti v družbi, dolžnost socialne delavke je, da s svojim znanjem pripomore k izboljšavam sistemov;
- ravnanje socialne delavke vključuje ukvarjanje z družbenimi vprašanji in delovanje na področjih, ki so s socialnim delom posredno, a pomembno povezana; ne opušča zavzemanja za socialno politiko, zakonodajne rešitve in vzpodbude, ki so v prid uporabnikom oziroma družbi;
- razvija občutljivost za globalna vprašanja, ki zadevajo socialno delo, in sodeluje s socialno delovnim znanjem ter se zavzema za možnosti sodelovanja pri soustvarjanju rešitev, ki jih socialno delo lahko prispeva;
- razvija odgovornost do naravnega okolja, ker se zaveda raznolikosti pomena za človeka, in zato ne opušča prispevka, ki ga socialno delo lahko prispeva k ciljem zagotavljanja kakovostnega življenjskega prostora za vse (Društvo socialnih delavk in delavcev Slovenije, 2021).

1.3.1 Etične dileme

Sobočan (2021) zapisuje, da odločanje v socialnem delu poteka na dveh ravneh, ki nista vedno v skladju, saj mora socialna delavka pri ravnanju odgovarjati na praktična vprašanja: kaj storiti, da doseže zastavljen cilj?; ter na etična vprašanja: kako ravnati v skladu z etiko in kako postaviti cilje, ki bodo etični? V praksi se socialne delavke srečujejo z različnimi konfliktnimi situacijami, razpete pa so v odgovornosti do uporabnika, skupnosti, organizacije, kjer delujejo, ter celotnega sistema. Kljub temu da ima socialno delo poklicne vrednote in tudi specifično epistemologijo, ki usmerja metode, pristope, ter poklicno identiteto, ki te vrednote in epistemologijo povezuje, ga usmerjajo in omejujejo tudi zakonodaja, politične usmeritve, pravilniki itn., ki pa so neizogibni za sooblikovanje prakse socialnega dela (Sobočan, 2011).

Etična dilema nastane, ko posameznik izbira med dvema enako neustreznima možnostma, pogosto pa jo označuje še konflikt moralnih vrednot. Izid etične dileme večinoma ni le pozitiven in enostaven. Odločanje, za katerega lahko rečemo, da je etično, mora biti:

- sistematično, torej temeljito, preudarno, odgovorno in strokovno kompetentno, podprto s poznavanjem, vključuje sposobnost prepoznavanja in odzivanja na etičnost prakse in delovnih okoliščin;
- samorefleksivno: vključuje poznavanje samega sebe (osebnih vrednot, preferenc, stališč v odnosu do strokovnih vrednot) in vedenje, poznavanje etične države posameznika ter sposobnost prepoznavanja in evalvacije lastnih moralnih sodb ter ravnanja z njimi (Sobočan, 2021).

V času neoliberalizma z vidika socialne politike najbolj učinkovite in najlažje izvedljive rešitve usmerjajo striktno gospodarjenje in stroški, dosti manj pa strokovna presoja. Strožji nadzor in način vodenja prakse socialnega dela predstavljata nevarnost, da se bodo socialne delavke v praksi bolj pogosto odločale predvsem v skladu s financami, ki so na voljo, in novejšimi standardi, ki ne ponujajo določenih storitev, ne seznanjajo z vsemi pravicami, nadzorujejo uporabnike itd. (Sobočan, 2013). Ekonomska učinkovitost se dosega skozi omejevanje zaposlovanja strokovnih delavk, ukinjanje programov in storitev, avtomatizacijo storitev (npr. dodeljevanje denarne socialne pomoči) zviševanje normativov dela, nedostopnostjo supervizije in izobraževanj za socialne delavke, novejšimi pristopi za nadzorovanje ljudi) (Gray idr., 2015).

Sobočan (2021) po Sobočan (2017; 2018) poroča o raziskavi, izvedeni s socialnimi delavkami, ki je bila izpeljana v letih 2016/2017. 27 sodelujočih socialnih delavk je v narativnih intervjujih med drugim poročalo o osebnih primerih iskanja konstruktivnih načinov, ki kljub

omejitvam zakonodaje, sistema ali birokracije zagotavljajo ustrezno pomoč uporabniku in sledenje strokovnim vrednotam. Ravnanja, ki so se izkazala kot uspešna, vključujejo:

- vzpostavljanje novih storitev, ki še niso obstajale ali pa zanje znotraj zakonodajnega okvira ni bilo pogojev;
- iskanje načinov za pridobitev denarne-socialne podpore, ko uporabnik do nje ni upravičen, a jo po oceni socialne delavke nujno potrebuje;
- prepoznavanje potrebe po zagotavljanju osnovnih razmer za pridobivanje pravic uporabnika v situacijah, k niso nujno povezane s socialnim delom (npr. urejanje dokumentov za osebe brez državljanstva) (Sobočan, 2021).

»...problematično pa je, da morajo za ohranjanje strokovnosti in etičnega odnosa socialne delavke in delavci tako pogosto delovati v neskladju s pravili in navodili: in tako sebe, pogosto pa tudi uporabnike in uporabnice izpostavljati možnim posledicam in ranljivosti. Gre namreč za dejanje upora,« (Sobočan, 2021).

White (2009) v praksi socialnega dela kot odziv na neoliberalne vplive identificira dva temeljna odziva:

- upor z odmikom, ki opisuje načine, s katerimi socialne delavke z ustvarjalnostjo zaobidejo kaznovalne in omejujoče predpise ter pravila, ter
- upor z vztrajanjem, ki zajema načine uporabe znanj, s katerimi socialna delavka posreduje pri sprejemanju odločitev in ravna kot zagovornica svojih uporabnikov.

1.4 Vrednote v socialnem delu

Za politično udejstvovanje v socialnem delu so pomembni predvsem motivacija, interesi in prepričanja socialne delavke kot posameznice ter vodila njenega delovnega okolja. Politična participacija je torej odvisna od pomembnosti, ki jo socialna delavka pripisuje vrednotam, ki prioritizirajo družbeno blaginjo, socialno pravičnost, socialno državo... Tudi odločanje pri razreševanju etičnih dilem, o katerih pišem pod prejšnjim naslovom, med drugim usmerjajo vrednote.

Vrednote imajo v socialnem delu pomembno vlogo. Socialne delavke so pri svojem delu konstantno postavljene v položaj, kjer je potrebno sprejemati etične odločitve. Pojem *vrednota* v kontekstu socialnega dela predstavlja pričakovanja in vodila profesionalne narave, specifično naslovljena v delu o Kodeksu etike socialnih delavk in delavcev Slovenije. Poleg tega pa imajo

velik pomen tudi osebne vrednote socialne delavke, ki lahko posredno ali neposredno vplivajo na profesionalno odločanje in delovanje. Ko govorimo o političnem socialnem delu, vrednote usmerjajo, vodijo pristop in držo socialne delavke, da deluje v skladu s pričakovanji. "Tradicionalne" vrednote poudarjajo individualistično naravo odnosa med socialno delavko in uporabnikom, ki prejema pomoč. Braye in Preston-Shoot (1995) navajata in karakterizirata tako imenovane radikalne vrednote, ki se osredotočajo na soočanje z zatiralskimi praksami, bolj ali manj izraženimi v socialnih, institucionalnih in vladnih strukturah ter sistemih: zagovorništvo, potrošništvo, krepitev moči, participacija, partnerstvo, vključevanje.

Namen teh vrednot je torej predvsem krepitev moči, bolj podrobno:

- povečati posameznikovo zmožnost sprejemanja odločitev, ki vodijo k spremembam;
- posamezniki, skupine ali skupnosti prevzemajo nadzor nad svojim življenjem in dosegajo svoje cilje, imajo možnost samostojno in aktivno izboljševati kvaliteto svojih življenj;
- bolj ranljivim skupinam omogočati več nadzora nad svojim življenjem, povečevati njihov glas v institucionalnih namestitvah, storitvah in okoliščinah, ki zadevajo njihovo avtonomijo;
- pomagati ljudem ponovno pridobiti moč (Braye, Preston-Shoot, 1995).

Spreminjanje vrednot skozi čas oziroma premik k bolj radikalnim vrednotam pa ne pomeni, da to avtomatsko vodi k konkretnim spremembam v profesionalni praksi socialnega dela. Brez organizacijske podpore in sprememb v strokovnem izobraževanju praksa ostane predominantno individualizirana in tradicionalna (Shardlow, 1998).

1.5 Etični imperativ in moralni pogum

Za sledenje poklicnemu poslanstvu in za vedenje, usklajeno z vrednotami, je včasih potrebna večja mera poguma, važno je, kakšen pomen posameznica pripisuje določenim vrednotam. V kontekstu politične participacije socialnega dela je kot vrednota lahko pravičnost velikokrat zapostavljena. Če npr. socialna delavka deluje v organizaciji, namenjeni svetovanju in podpori osebam z nezaželeno nosečnostjo in željo po splavu, verjetno dobro razume pomen gibanja za omogočanje splava ženskam po vsem svetu. Javno podajanje izjav, podpora javnih shodov in srečanj v ta namen ter odpiranje teme v formalni in neformalni sferi so sicer ene od pričakovanih aktivnosti socialne delavke na takem delovnem mestu, niso pa samoumevne. Predvsem za individualno izpostavitve sta potrebna pogum in občutek, da ima takšno delovanje in prizadevanje za spremembe na širši ravni smisel, vpliv in pomen.

Etični imperativ je načelo ali praksa, za katero velja, da se od nekoga zahteva etično ravnanje. Zavezujoč značaj etičnega imperativa izvira iz Kantovega kategoričnega imperativa, ki govori o nastopu potrebe po etičnem ravnanju ob zaznani logični ali racionalni nujnosti. Izhaja pa lahko tudi z empiričnih dejstev, kot je npr. varčevanje z električno energijo, če upoštevamo dokaze o globalnem segrevanju (American Psychology Association, b. d.).

Moralni pogum je podtip prosocialnega vedenja, za katerega so značilni pogumno vedenje, jeza in ogorčenje. Determiniranost slediti tistemu, kar je moralno in etično, pri moralnem pogumu odtehta prisotno nevarnost oziroma tveganje (Osswald, Frey, Streicher, 2012). Ljudje, ki se trudijo živeti v skladu z moralnimi vrednotami, dobro razvijejo sposobnost moralnega sklepanja in etičnega odločanja. Pri tem gre za mentalno aktivnost, ki pa nima prave vrednosti, če ti principi in razmišljanja ne vplivajo tudi na aktivacijo in delovanje posameznika. To pomeni, da je za življenje v skladu z etičnim imperativom nujen moralni pogum, ki se pokaže v situacijah, ko je potrebno stopiti v akcijo. Za dejansko moralno in etično življenje je potreben pogum. Moralni pogum je odvisen od fizične situacije, kjer je prisotna neka nevarnost, posameznik pa se ravna po vrednotah, kot so altruizem, empatija in pravičnost (Kidder, 2006). Diskurz o etiki vodi in določa moralno držo družbe.

Etično razmišljanje je torej lahko prisotno, a v primeru odsotnosti moralnega poguma, ko je ta potreben, do implementacije etičnih rešitev lahko ne pride. Kidder (2006) skozi narativno analizo posameznih primerov identificira okoliščine prisotnosti ali odsotnosti moralnega poguma in etičnih norm, ki vplivajo na verjetnost pogumnega ravnanja. Tovrstne situacije se pogosto zgodijo, ko pride do moralne dileme, kjer je potrebno izbrati med dvema moralnima vrednotama, ki pa imata glede na kontekst povsem drugačno vlogo. Bolj, kot ima posameznik izraženo empatijo in razvito etično zavedanje, večja je verjetnost, da bo aktivno ukrepal v situaciji, ko je tveganje zanj višje, pomoč pa nujno potrebna.

Rest (1994) govori o štirih ravneh moralnega vedenja. Prvo raven poimenuje moralna občutljivost, kar pomeni zavedati se, kako lastna dejanja vplivajo na ostale. Bolj izražena moralna občutljivost se npr. kaže v večji empatičnosti. Na drugi ravni posameznik moralno presoja in sprejema sodbe, pri čemer gre za sposobnost kritične presoje glede na dane možnosti in moralne vrednote (z drugimi besedami gre tu za dejanja oziroma odločitve, ki so moralno upravičeni). Tretja raven predstavlja moralno motivacijo, ki na vedenje vpliva tako, da posameznik moralne vrednote postavi pred druge vrednote (npr. vrednote nadrejenih v organizaciji, kjer socialna delavka deluje). Zadnja oziroma četrta raven se nanaša na moralni značaj, za katerega so značilne osebne lastnosti kot npr. pogum in samozavest, ki so potrebne za etično ravnanje. Restova teorija o moralnem vedenju pomaga razumeti večplastnost

odločanja, ki ga socialni delavec razvija s pridobivanjem praktičnih izkušenj in strokovnih kompetenc (Sobočan, 2011).

1.6 Politična participacija

V prejšnjih podpoglavjih definiram dejavnike, ki določajo in motivirajo politično participacijo. V nadaljevanju se po Dietz Domanski (1998) naštejem in opišem osrednje vloge politične participacije.

1.6.1 Zagovorništvo

Zagovorništvo daje posamezniku podporo pri soočanju z zunanjim svetom, kar predstavlja družina, institucije, ustanove delodajalci, stanodajalci in tako naprej. Vloga zagovorništva je tudi v zaščiti uporabnikovega notranjega sveta, zaščiti njihove samopodobe in samoopredelitve. Kdor zagovarja, nima pravice odločati za ali namesto uporabnika, je zgolj podaljšek, opora, ki uporabniku pomaga pri odločanju in izvedbi zelenih sprememb. V tem smislu zagovornik sprejme iskalca pomoči kot nekoga, ki sam odloča o sebi – tak pristop uporabniku pomaga pridobiti več nadzora nad svojim življenjem, česar institucije običajno ne omogočajo oziroma ne prakticirajo. Pri zagovorništvu gre pogosto za popolno postavitev zagovornika na stran uporabnika, upoštevanje njegovih potreb in prizadevanje za uresničitev njegovih želja. Čeprav to ni vedno mogoče, je to skupaj s spoštljivim odnosom, resnim jemanjem in poslušanjem uporabnika osrednji cilj zagovorniške drže (Lamovec, 1997).

Vrste zagovorništva:

- laično: zlasti prijateljevanje med prostovoljcem in uporabnikom, prostovoljec pomaga in podpre pri vključitvi v skupnost;
- samozagovorništvo: običajno mogoče, če ima uporabnik trdno podporo, to je določeno uporabniško ali zagovorniško organizacijo, na katero se lahko opira vseskozi proces;
- kolektivno: običajno se razvije znotraj uporabniške organizacije, kjer skupina ljudi želi doseči nek skupen cilj;
- profesionalno: brezplačna pravna in psihosocialna storitev, neodvisna od državnih ustanov duševnega zdravja, ki vplivajo na avtonomijo uporabnika in možnosti podpore zagovorniške storitve (Lamovec, 1997).

Rocha, Poe in Thomas (2010) so ugotovili, da 90% sodelujočih v njihovi raziskavi zagovorništvo vidi kot enega ključnih delov profesionalne vloge socialne delavke, vendar

zagovorništvo kot tako pri tem definirajo kot individualno zastopanje posameznega uporabnika (Schneider, Lester, 2001, v Rocha, Poe in Thomas, 2010). Veliko manj se jih vključuje v družbene, politične, kolektivne akcije, kar razumejo kot neposredno udeležbo v aktivno prizadevanje za politične spremembe na širši ravni, kot individualen posameznik ali pa kot predstavnik svoje stroke. Razlogi za to so številni. Najpogosteje navajajo pomanjkljivo ozaveščenost oziroma nezadostno izobrazbo, občutek nekompetentnosti za vključevanje v politiko, omejitve znotraj zaposlitve ter strah pred izgubo delovnega mesta. Čeprav obstajajo pravne restrikcije, ki v socialnem delu regulirajo možnosti za politično vključevanje in so odvisne od delovnega mesta, je priložnosti za zagovorništvo veliko več kot le individualno znotraj posameznega mandata.

Poznavanje političnega konteksta, na katerega je vezana uporabnikova zgodba in v katerem se odvija trenuten delovni proces, pripomore k bolj poglobljenemu razumevanju in predvsem bolj kvalitetni storitvi. Politična klima močno vpliva na socialno-ekonomski položaj posameznika, politična vključenost socialne delavke pa med drugim vpliva na razsežnost in kvaliteto pomoči, ki jo lahko uporabniku nudi (npr. dobro poznavanje migrantske politike in sodelovanje z organizacijami, ki pomagajo beguncem, koristi pri navezovanju stika z uporabnikom v azilnem domu in pospeši pomoč pri denimo iskanju sorodnikov).

Socialna delavka naj bi zavzemala določeno držo v odnosu do političnosti ter posedovala razne spretnosti in znanje, pridobljene v procesu izobraževalnih programov socialnega dela (Wolk, Pray, Weismiller, Dempsey, 1996, v Hamilton, Fauri, 2001). Z identifikacijo posameznih načinov in odnosa, ki ga imajo socialne delavke do splošne politike in političnih tematik, ki zadevajo socialno delo, se lahko razvije strategije in pristope za povečanje oziroma spodbudo k večji participaciji za bodoče generacije socialnih delavk.

1.6.2 Lobiranje in prepričevanje

Pri lobiranju gre za poizkuse vplivanja na odločevalce v interesu neke interesne skupine, ki poteka v komunikaciji med predstavnikom oziroma lobistom te skupine in odločevalcem. Proces lobiranja je v osnovi proces komunikacije, naloga lobista pa je, da razvije čim bolj učinkovite načine komunikacije, s katerimi se lahko odločevalcem približa. Milbrath je te načine kategoriziral že pred več kot pol stoletja:

- tehnike za neposredno komunikacijo med lobistom in odločevalcem;
- tehnike za komunikacijo skozi posrednike;
- tehnike za ohranjanje odprtih kanalov za komunikacijo (Milbrath, 1960).

Po definiciji ameriške davčne uprave (Internal Revenue Service, 2008) lahko v grobem lobiranje ločimo na dve vrsti: neposredno in *grassroots* lobiranje. Neposredno lobiranje pomeni direktno komunikacijo neprofitne organizacije s pristojnimi organi glede urejanja zakonodaje in z državnimi avtoritetami. Tovrstno lobiranje se kaže npr. kot srečanje s predstavnikom neke politične stranke in diskutiranje o predlogu za nov zakon. *Grassroots* lobiranje pa predstavlja indirektno oziroma posredno obliko vplivanja na spremembe v zakonodaji, in sicer prek komunikacije s širšo javnostjo. Sem spada širjenje mnenja, ustvarjanje politične klime med širšo množico, ki naj bi se razvila spontano in rezultira v pritisk množice na politične avtoritete ter njihovo odločanje. Davčna uprava ta dejanja formalno regulira, bistveno pravilo pa določa, da morajo dejavnosti lobiranja neprofitnih organizacij biti postranskega pomena njihovega delovanja in ne smejo temeljiti na finančnih vložkih (Internal Revenue Service, 2008).

Na začetku 80. let prejšnjega stoletja je Mahaffey (1972) ugotavljal vpliv aktualne politične ureditve na družbo in delo socialnih delavk:

»Očitno je, da bodo to družbo še nekaj časa usmerjale sedanje politične strukture. Zato bi morali socialni delavci vedeti, kako uporabiti obstoječi politični sistem v korist ljudi, ki so jim zavezani služiti, ljudi, s katerimi želijo doseči boljši svet. Vedno bolj jasno je, da socialni delavci morajo vplivati na politični proces, če želijo doseči spremembe,« (Mahaffey, 1972).

Številne socialne delavke in socialni delavci imajo zelo omejeno znanje in razumevanje političnih ter vladnih struktur. Za uspešno razvijanje tehnik komunikacije in sporočanja mora lobist imeti trdno podlago, torej dobro razumevanje sistemov in delovanj političnih procesov sprejemanja odločitev.

Tehnika oziroma pristop, ki se ga poslužujejo lobisti, je prepričevanje. Prepričevanje lahko nastopi tudi v obliki interakcije na individualni ravni, pri pogovoru s kolegi, sodelavci, svojci ipd. V kontekstu politične participacije prepričevanje pomeni pozivanje drugih k temu, da volijo ali se na druge načine politično udeležujejo (Dietz Domanski, 1998). Prepričevanje v profesionalnem kontekstu pomeni tudi vplivanje na stališče drugih o političnih problemih na državni ravni (Gray, Collet van Rooyen, Rennie, Gaha, 2002).

1.6.3 Komunikacija, individualno posredovanje, sodelovanje s političnimi tvorbami

Po smernicah kodeksa etike socialnih delavk in delavcev Slovenije naj bi si v odnosu do profesionalnega okolja socialna delavka prizadevala, da se pri sodelovanju s kolegicami in kolegi ter strokovnjakinjami in strokovnjaki drugih profesij razlike v izobrazbi, položaju, znanju, prakticiranih delovnih metodah in osebnem prepričanju ne povečujejo, temveč kvečjemu delujejo v korist vseh. Zavzema se za solidarno in interdisciplinarno ter medsektorsko sodelovanje, tako s podrejenimi kot tudi nadrejenimi. Svoje izkušnje in znanje prenaša zainteresiranim kolegicam in kolegom ter drugim, s katerimi vstopa v profesionalne odnose (Društvo socialnih delavk in delavcev Slovenije, 2021).

Potrebno je razumeti, da je pojem politična praksa zelo širok in zajema različna dejanja na različnih področjih, v različnih razsežnostih. A kompetence, ki jih tovrstna praksa zahteva, se ne glede na obliko ne spreminjajo: največkrat vključujejo komunikacijo prek raznoraznih medijskih kanalov (pisma uredniku, javna obvestila, intervjuji ipd.), sodelovanje pri kampanjah, različne pristope in načine komunikacije, pisanje pisem, raba tehnologije in medijskih pripomočkov za zagovorništvo in ozaveščanje, pisanje pričevanj in prisostvovanje na javnih zasedanjih, strateško načrtovanje in pripravljane z ustreznimi tehnikami komuniciranja glede na želene izide (Rocha, 2007). Čeprav pogosto ne deluje, se pristojni za zakonodajo in pravilnike zanašajo na povratne informacije ljudi, ki imajo neposredne izkušnje z dotično tematiko. Brez konkretnih informacij s posameznega področja, npr. izvajalcev storitev socialnega varstva, za katerega se ureja oziroma posodablja zakonodaja, je zelo težko sprejemati odločitve, ki bodo služile konkretno uporabnikom in izvajalcem storitev. Razprava o veščinah, ki so potrebne za doseganje določene stopnje kompetentnosti za politično udejstvovanje, za socialne delavke odpira številne cilje in strategije, ki se jih lahko oprimejo na širši ravni. Z naborom izkušenj lahko številni strokovnjaki iz stroke širijo ugotovitve in jih prevajajo v teorijo – mnogi avtorji ugotovitve in spoznanja delijo prek strokovnega gradiva, cilj pa je izboljšati specifične kompetence socialnih delavk za bolj kvalitetno politično participacijo in posledično, boljše opravljanje dolžnosti do uporabnikov (Rocha, Poe, Thomas 2010).

Komunikacija kot oblika političnega udejstvovanja pomeni pridobivanje informacij in spremljanje sprememb glede določenega političnega vprašanja, problema ali situacije ter sprotno vključevanje v pogovore, vzpostavljanje interakcij z družino, prijatelji in kolegi. Pri tem je poudarek na razpravi o dotičnih temah, kar pripomore k ohranjanju diskurza in sprotnem ozaveščanju o aktualnih razmerah v politiki (Gray, Collet van Rooyen, Rennie, Gaha, 2002).

Udeležuje se lahko kot priča, na javnih zaslišanjih ali zasedanjih o različnih političnih vprašanjih (Dietz Domanski, 1998).

Z individualnim posredovanjem se socialna delavka samostojno loti prepričevanja in komunikacije s pristojnimi organi ali posamezniki, ki lahko neposredno vplivajo na spreminjanje obstoječih ovir oziroma razrešitev socialnih vprašanj. Socialna delavka se lahko obrne tudi na kolege in jih pozove k istim dejanjem. S tem se predstavi in izpostavi kot predstavnica stroke, hkrati pa zastopnica določenega posameznika, skupine oziroma skupnosti.

1.6.4 Aktivizem

Socialne delavke so lahko posredno in neposredno vpletene v politiko. Socialni, državni, ekonomski problemi, ki jih naslavljajo pri delu z uporabniki na različnih ravneh, so med drugim odvisni od dejavnikov socialne politike, državne ureditve ipd. Socialne delavke so na nek način zavezane k grajenju bolj inkluzivne in odzivne politike skozi različne praktične in akademske pristope socialnega dela. Srečujejo se s kompleksnostjo sistema in posameznih družbenopolitičnih vprašanj (Pimpare, 2022). Namen družbenega aktivista je omogočiti upanje za konstruktivne spremembe, ustvarjati konkretne rešitve za olajšanje oziroma odpravljanje stiske marginaliziranih. Spremembo motivira individualen trud in doseganje rezultatov za vsakega posameznika... Aktivizem na skupnostni, državni in nacionalni ravni je ključ do uspešnega delovanja in obljuba za enakost vseh (Allen-Meares, Burman, 1995).

Socialne delavke so torej v ospredju odgovorne akcije za pomoč zatiranim skupinam. Bent-Goodley (2015) definira štiri ključne elemente, potrebne za aktivistično držo: reprezentacija oziroma zastopanje, proaktivnost, vodenje oziroma usmerjanje in vigilantizem.

1. Reprezentacija ali zastopanje

Z aktivizmom se ustvarja prostor za ljudi, ki so pogosto izobčeni in izključeni. Z zastopanjem in zagovarjanjem skupnosti ter populacij, katerim socialna delavka služi, omogoča varnejše okolje za vračanje moči in glasu manjšinam. Tu je predvsem pomembno, da se ljudem povrne moč in možnost nadzora nad tem, kaj lahko prispevajo k skupnosti, družbi. Sodelujejo pri spremembah in ustvarjanju prostora, kjer so upoštevani in slišani. Omenjene pravice je potrebno ne le pridobivati, temveč jih tudi zaščititi in ohranjati, spremembe morajo biti učinkovite in trajne.

2. Proaktivnost

Aktivizem v socialnem delu ne sme biti reaktiven. Pri socialni delavki kot aktivistki se akcija začne s predanostjo socialni pravičnosti in človekovim pravicam. Reaktiven odziv

pomeni odsotnost načrtovanja in premišljenosti, ki sta potrebna za primerno aktivacijo posameznika ali skupine ljudi. Proaktivnost predstavlja prepoznavanje vpliva družbenih medijev, razumevanje zmožnosti vključenih ljudi in komuniciranje, ki vključuje sodelujoče. Aktivizem zahteva previdno planirano družbeno spremembo in pripravljenost odzivanja na težave.

3. *Vodenje, usmerjanje*

Socialno delo ima vodilno funkcijo. Socialna delavka sodeluje v vseh fazah akcije, saj načrtuje, organizira, povezuje in se udeležuje dogovorjenih aktivnosti. Pri tem se poslužuje znanj in spretnosti socialnega dela, pogosto je potrebno interdisciplinarno sodelovanje. Zaradi širokega razumevanja in razširjenega področja delovanja, ki ga ima socialna delavka, je njen položaj v gibanju za spremembe nemalokrat vodilen.

4. *Vigilantna drža*

Vigilantizem¹ v kontekstu aktivizma v socialnem delu pomeni budnost, aktivno prizadevanje za socialno pravičnost. Vsaka socialna delavka naj bi delovala tako, da spremlja družbene, socialne spremembe in sproti opozarja na socialne krivice. Tudi ob razrešitvi posameznega socialnega problema je ohranjanje budnosti ključnega pomena. Duster (1970) vigilantizem poimenuje kot ceno za svobodo, meni, da mora biti konstantno prisoten.

1.6.5 Voljenje

Volitve so steber demokracije. Ponujajo številne koristi posameznikom, skupnostim in stroki (Abramovitz idr. 2019). Izvoljeni uradniki dajejo prednost kolektivnim potrebam in sprejemajo politike, ki koristijo registriranim in neregistriranim volivcem, mladim, manj izobraženim, socialno in ekonomsko šibkejšim ter ostalim manjšinam (Hill, Lane, Powers, Rhodes Smith, 2019).

Participacija v vlogi volivca je v skladu z vrednotami socialnega dela; če upoštevamo, da ljudstvo poda svoj glas in je odločitev večine upoštevana, je to v skladu s cilji in poslanstvom socialnega dela. Rezultati volitev lahko prispevajo k povezovanju prakse na mikro in makro ravni, z vključevanjem socialnih delavk in njihovim pozivanje uporabnikov k udeležbi predvsem pomaga vključiti populacijo, ki se volitev najredkeje udeležuje (Abramovitz idr.,

¹ Atelšek idr. (2023): »Ker je prevzeti termin *vigilant* relativno ustaljen in jezikovnosistemskega ustrezen, menimo, da je primeren ustreznik za angleški termin *vigilante*.« Pridobljeno 24. 5. 2023 s <https://isjfr.zrc-sazu.si/sl/terminologisce/svetovanje/vigilant>

2019). Ljudje z marginaliziranih oziroma bolj ranljivih skupin se namreč manj vključujejo kot volivci, saj so sistemsko odrinjeni ali izključeni. V prvi vrsti so socialne manjšine slabše informirane o svojih državljanskih dolžnostih in pravicah, prav tako pa imajo slabši dostop do samih informacij glede volitev in politike nasploh. Ker jih državni programi in institucije pogosto izključujejo, se znotraj teh skupnosti ohranja prepričanje, da jim volitve in referendumi ne morejo koristiti (Abramovitz idr., 2019).

1.6.6 Razlogi za nižjo politično participacijo

Socialne delavke se v politične prakse ne vključujejo zaradi raznoraznih razlogov:

- pomanjkljiv dostop do informacij;
- do vključitve (rekrutiranja) v politiko ni nikoli prišlo;
- imajo občutek, da politična participacija ne spremeni ničesar (Verba in drugi, 1995).

Na podlagi teh postavk so Verba in drugi (1995) razvili model, s katerim bi pojasnili razlike v političnem vključevanju socialnih delavk s fokusom na vlogi sredstev oziroma dostopnosti, politične vključenosti ter načinov rekrutiranja, vključitve. Sredstva oziroma dostop predstavljajo socialno-ekonomske dejavnike (spol, izobrazba, dohodek, starost in podobno). Že obstoječa politična aktivnost omogoči vpogled v načine politične participacije socialne delavke (interes, poznavanje, ozaveščenost, vpletenost). Rekrutiranje se v tem kontekstu definira kot povezanost s katerimkoli členom posameznikove družbene mreže (organizacije, sodelavci, sosedi, družina, prijatelji...), s katerimi načenjajo politične teme ali se vključujejo v politične dogodke (Knoke, 1982).

Ker naj bi na politično participacijo ključno vplivalo seznanjanje s političnimi tematikami v obdobju pred vstopom na fakulteto, tovrstne institucije, kot je npr. Fakulteta za socialno delo, ne morejo prevzeti popolne odgovornosti za vpliv na socializacijo in razvoj politične zavesti pri mladih. Lahko pa organizira dogodke in izobraževanja ter študentom omogoča neposreden dostop do informacij, virov in podobno. S tega vidika je pomembno ugotavljati, ali se najbolj politično aktivne socialne delavke s političnimi temami srečujejo že od mladosti. Podobno je smiselno raziskovati, ali si manj politično aktivne socialne delavke sicer želijo biti bolj seznanjene in vključene v politični sferi, vendar se morebiti srečujejo z ovirami, ki jim to onemogočajo oziroma otežujejo (Hamilton, Fauri, 2001).

V poslanstvu socialnega dela se nenehno pojavljajo zelo zapletene naloge, ki vključujejo zahtevno človeško interakcijo in v nekaterih primerih vključujejo kršitev pravic posameznika (npr. obvezno pridržanje v skladu z zakonodajo o duševnem zdravju ali ločitev otrok in staršev

v skladu z zakonodajo o varstvu otrok). V poskusu, da bi prišla do prave odločitve o tem, kako se odzvati v katerikoli dani situaciji, se socialna delavka ne spopada samo s svojimi osebnimi občutki, morebitnimi omejitvami lastnih veščin in znanja ter omejitvami, ki jih postavlja resničen svet, sooča se še s številnimi konkurenčnimi vrednotami – družbenimi, osebnimi, poklicnimi in prevladujočimi vrednotami svojega delovnega mesta. Boj med nasprotujočimi si vrednotami lahko dalje rezultira v različne oblike nesoglasja z drugimi. Vodi lahko npr. v nestrinjanje s kolegi ali uporabniki storitev glede nadaljnjih korakov v skupnem delovnem odnosu.

Politična izobraženost povečuje občutek kompetentnosti in ta kompetentnost povečuje politično aktivnost. Hamilton (1998) ugotavlja, da se socialne delavke bolj politično udeležujejo, ko se čutijo politično učinkovite, torej, ko čutijo, da imajo določen vpliv in določeno vlogo pri spremembah (Rocha, 2007).

Velik razlog za izogibanje političnim aktivnostim znotraj stroke leži tudi v etičnih dilemah, ki jih predstavlja kontrast med sistemskimi zahtevami in interesi organizacije ter moralnimi in etičnimi vrednotami socialne delavke. Kot že omenjeno v delu naloge, kjer razlagam o etiki in etičnih dilemah, so pričakovanja in naloge, ki jih mora socialna delavka izpolnjevati, številni. Vključujejo namreč različne oblike sodelovanja z uporabniki, vse od individualnega dela pa do skupnostnega, na vse pa močno vplivajo sistemska ureditev in interesi različnih akterjev, ki niso vedno v soglasju. Med dejavnike sodijo potrebe uporabnikov, želje in mnenja skrbnikov oziroma svojcev, zahteve skupnosti, organizacije, kjer so zaposleni, socialna politika, zakoni in pravila ter nenazadnje osebne vrednote, prepričanja in moralna presoja socialne delavke (Sobočan, 2011). Dileme in pritiski pogosto odvrnejo od aktivne udeležbe ali ukrepa, ki je izven sistemskih okvirov, saj močna etična drža nemalokrat zahteva več poguma in izpostavljanja za iskanje alternativnih možnosti v kontekstu upoštevanja pravil in zahtev nadrejenih.

Pimpare (2022) ugotavlja, da se socialne delavke udeležujejo volitev in političnih razprav z družino, prijatelji ali kolegi v večji meri kot ostala populacija, vendar se jih obenem večina ne udeležuje v skupnostni organizaciji in zagovorništvu, ki presega individualno zagovorništvo posameznega uporabnika. Prav tako se ne vključujejo v politične kampanje in ne delujejo v javno podporo posameznim političnim figuram.

2. Formulacija problema

V nalogi raziskujem, ali so socialne delavke politično aktivne in na kakšne načine se politično udeležujejo. S pomočjo Dietz Domanski (1998) definiram različne oblike političnega udeleževanja in se poglobim v karakteristike posameznega načina udeleževanja.

Problematika je po mojem mnenju aktualna, saj se socialne delavke kot strokovnjakinje na svojem področju redno srečujejo s temami, ki so neposredno povezane s politiko – aktualni zakoni in predpisi vplivajo in upravljajo z možnostmi ranljivih skupin ter posameznikov. Prav tako se socialne delavke osebno srečujejo z uredbami in zakonodajo, ki omejujejo kvaliteto in uspešnost delovanja na svojem področju zaradi zastaranih ali rigidnih predpisov.

Socialno delo je avtonomna stroka, ki za reševanje socialnih zadev uporablja svoje pristope in ne metode politične stranke (Mesec, 2008). Zagovarja tiste, ki si prizadevajo doseči enakost, posreduje med njimi, družbo in avtoriteto. Zato se v nalogi oprem tudi na koncepte zagovornišтва in aktivizma, za boljše razumevanje se dotaknem tudi kolektivne akcije, družbenih gibanj. Definiram socialno politiko, ki po mojem mnenju igra pomembno vlogo pri razvijanju socialnega dela kot znanosti in stroke.

Stroka socialnega dela večkrat razpravlja o relevantnosti aktualne politike za razvoj socialnega dela. Stroka je tista, ki naj bi se dobro spoznala na temeljne človekove pravice in nastopi v primerih, ko so posameznikom te pravice kršene – za tak nastop je potrebno sprotno spremljanje aktualnih političnih razmer, tudi globalnih, ter razumevanje pravne podlage za uspešno zagovarjanje in sodelovanje pri boju za emancipacijo ogroženih.

Pomemben je tudi diskurz o splošni vpetosti strokovnjakov na področju socialnega dela, ki so hkrati odgovorni na področju razvoja socialne politike. Za razvijanje in sprejemanje pravil in zakonov, ki upravljajo z osnovnimi človekovimi pravicami, so podkovanost in izkušnje socialnih delavk lahko v veliko korist.

2.1 Raziskovalna vprašanja in hipoteze

RV1: V kolikšni meri se socialne delavke politično udeležujejo v posamezni vlogi?

Na vprašanje bom odgovorila s pomočjo definiranja različnih načinov politične participacije socialnih delavk po Dietz Domanski (1998). Socialna delavka se politično udeležuje v različnih vlogah:

- lobistka

- volivka
- sodelujoča pri volilnih kampanjah
- sodelujoča pri organizaciji političnih dogodkov
- zagovornica
- posameznica (individualno posredovanje)
- priča
- aktivistka
- prepričevalka
- komunikatorka

H1: Socialne delavke se najpogosteje politično udeležujejo v vlogi komunikatorke.

Hipotezo bom potrdila, če bo izražena povprečna mera politične participacije v kategoriji komuniciranje višja od izražene mere pri vseh ostalih kategorijah (Dietz Domanski, 1998; Gray, Collet van Rooyen, Rennie, Gaha, 2002).

RV2: V kolikšni meri se socialne delavke politično udeležujejo glede na področje zaposlitve?

RV3: Kako pomembna je socialnim delavkam politična participacija svoje stroke?

RV4: Kako lahko po mnenju udeležencev raziskave povečamo politično participacijo socialnih delavk?

3. Metodologija

3.1 Vrsta raziskave

Raziskava je kvantitativna, ker sem zbirala številčne podatke. Zanimalo me je, koliko socialnih delavk je politično aktivnih in koliko politično aktivnih socialnih delavk se udeležuje v posamezni vlogi. Raziskava je deskriptivne narave, saj politično participacijo socialnih delavk opredeljujem količinsko (Mesec, 1997). Podatke sem zbirala s kombiniranim anketnim vprašalnikom (Mesec, 1997), prirejenim po Dietz Domanski (1998). Raziskava je empirična (Mesec, 1997), podatke sem zbirala neposredno prek odgovorov sodelujočih socialnih delavk in socialnih delavcev. Želela sem pridobiti čim več različnih odgovorov, po katerih lahko sklepam o najpogostejših in najmanj pogostih oblikah politične participacije stroke socialnega dela, ki jih nato lahko povežem tudi z demografskimi značilnostmi. Enako velja za poizvedovanje o stališčih do politične participacije stroke in zbiranje morebitnih idej za izboljšanje politične participacije – z večjim številom odgovorov pridobim boljši vpogled v odnos socialnih delavk do politične participacije svoje stroke.

3.2 Raziskovane teme

Osrednje teme, na katere sem se osredotočila pri raziskovanju, so:

- Demografske značilnosti: spol (moški, ženski, ne želim se opredeliti, sam_a se želim opredeliti); starost (do 25, 26-35, 36-45, 46-55, 56 ali več); naziv (diplomirana socialna delavka, magistrica socialnega dela, doktorica socialnega dela); področje zaposlitve (Center za socialno delo, socialno varstveni zavod, nevladni sektor, izobraževanje in šolstvo, zdravstvo, pravosodje, gospodarstvo, s. p. ali samozaposleni, drugo). Odgovore sem pridobila s pomočjo nominalne lestvice z zgoraj navedenimi možnimi odgovori.
- Vrste politične vključenosti (lobiranje, sodelovanje na volitvah, sodelovanje pri političnih kampanjah, sodelovanje pri organizaciji političnih dogodkov, zagovorništvo, individualno vključevanje, vključevanje kot priča, aktivizem, prepričevanje, komuniciranje). Podatke sem zbirala s pomočjo nominalne lestvice z dvema možnima odgovoroma: da ali ne.

- Ocenno pomembnosti politične participacije socialnih delavk: podatke sem pridobila s pomočjo ocenjevalne lestvice, in sicer lestvice nedefiniranih pojmov z možnostjo izbire ocene od 1 (povsem nepomembno) do 5 (zelo pomembno).
- Možnosti povečanja politične participacije socialnih delavk. Podatke sem pridobila s pomočjo odprtega vprašanja.
- Morebitne osebne izkušnje glede političnega udejstvovanja. Podatke sem pridobila s pomočjo odprtega vprašanja.

3.3 Merski instrument

Izbran raziskovalni instrument je vprašalnik. Je eden izmed bolj ekonomičnih virov zbiranja podatkov, poleg tega pa z anketnim vprašalnikom najlažje raziščemo željene spremenljivke. Zbrala sem 124 popolno izpolnjenih anketnih vprašalnikov.

V prvem sklopu sem zbirala demografske podatke o udeleženi, v drugem sklopu raziskujem načine oziroma oblike politične participacije ter ugotavljam mero, do katere se politično udeležujejo.

Vprašalnik je sestavljen iz 36 vprašanj, 11 trditev. S prvim sklopom vprašanj raziskujem demografske značilnosti anketirancev, drugi sklop se navezuje na načine politične participacije. V tretjem sklopu trditev raziskujem oceno pomembnosti politične participacije socialnih delavk. Z zadnjima vprašanjema odprtega tipa želim pridobiti morebitne predloge za izboljšanje politične ozaveščenosti oziroma politične participacije socialnih delavk. Zanimajo me tudi s tem povezane osebne izkušnje.

3.4 Opredelitev enot raziskovanja, populacija in vzorec

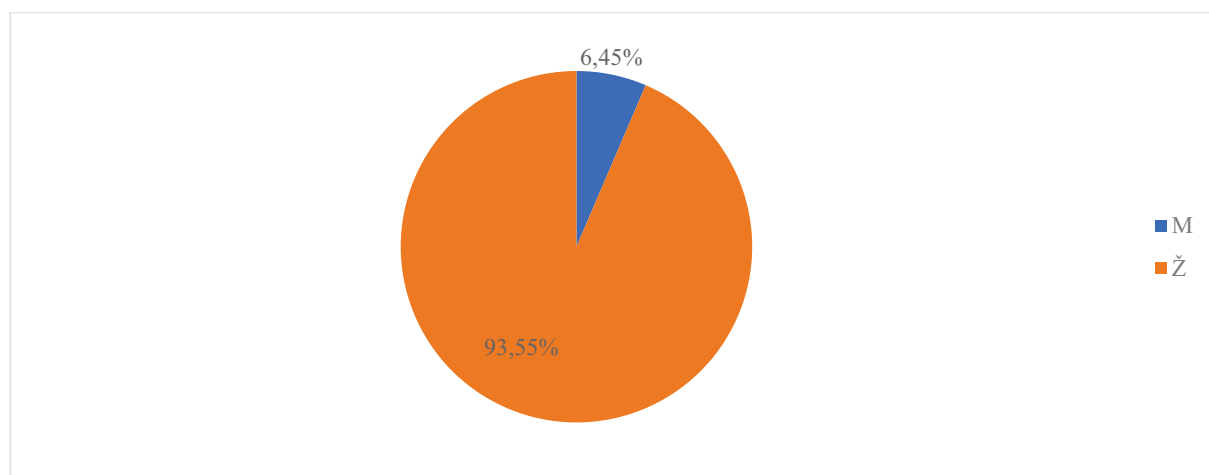
Populacijo sestavljajo zaposleni socialni delavci in socialne delavke v Republiki Slovenija. Zajeti sem hotela čim širši del populacije, da lahko pridobim čim več odgovorov s čim več različnih področij socialnega dela. Udeležence sem pridobila po principu slučajnostnega oziroma priročnega vzorca, predvsem zato, ker sem želela, da sodelujejo tisti, ki želijo. Na socialni platformi Facebook sem prek skupin, ki povezujejo socialne delavke, objavila povezavo do ankete, kratek opis raziskave, ter vabilo k sodelovanju. Prek javno dostopnih elektronskih naslovov sem po elektronski pošti k sodelovanju povabila socialne delavke in socialne delavce, zaposlene v zavodih, institucijah, ustanovah, društvih, organizacijah itd.

Povabila sem tudi samozaposlene. Pozorna sem bila na to, da sem vabilo poslala na približno enako število elektronskih naslovov socialnih delavk, ki delajo na različnih področjih socialnega dela. Sicer pa nad tem nisem imela nadzora, saj tudi nisem imela vnaprej znanih podatkov o zaposlitvah socialnih delavk, ki so članice Facebook skupin (kamor sem objavila vabila).

Povezava do anketo in vabilo k sodelovanju sta bila prek elektronske pošte poslana na preko 100 naslovov. Od tega je veliko naslovov bilo splošnih, s čimer sem pričakovala, da bodo dosegli večje število socialnih delavk. Namenoma sem za npr. isti zavod vabilo poslala tako na splošen elektronski naslov kot tudi na posamezne naslove vsake zaposlene socialne delavke. Pri razpošiljanju ankete prek elektronske pošte sem imela nekoliko večji nadzor nad ravnovesjem področij socialnega dela in približnim številom ljudi, ki jih bo anketa dosegla. Pri deljenju ankete v Facebook skupine, ki štejejo po nekaj tisoč članov, pa tega vpogleda nisem imela, razen v začetni fazi zbiranja podatkov, saj sem anketo v Facebook skupine objavila tri dni pred razpošiljanjem vprašalnika po elektronski pošti. Če predvidevam, da je večina odziva prišla v prvih treh dneh, se je raziskave prek socialne platforme Facebook udeležila približno četrtina vseh sodelujočih. Kljub temu mi ta podatek ne koristi, saj je bilo od skupnih odzivov približno polovica neuporabnih – od skupno 235 "klikov" na vstopno spletno stran ankete jih je vprašalnik v celoti zaključilo 124, kar predstavlja malo več kot polovico vseh "klikov".

Spol

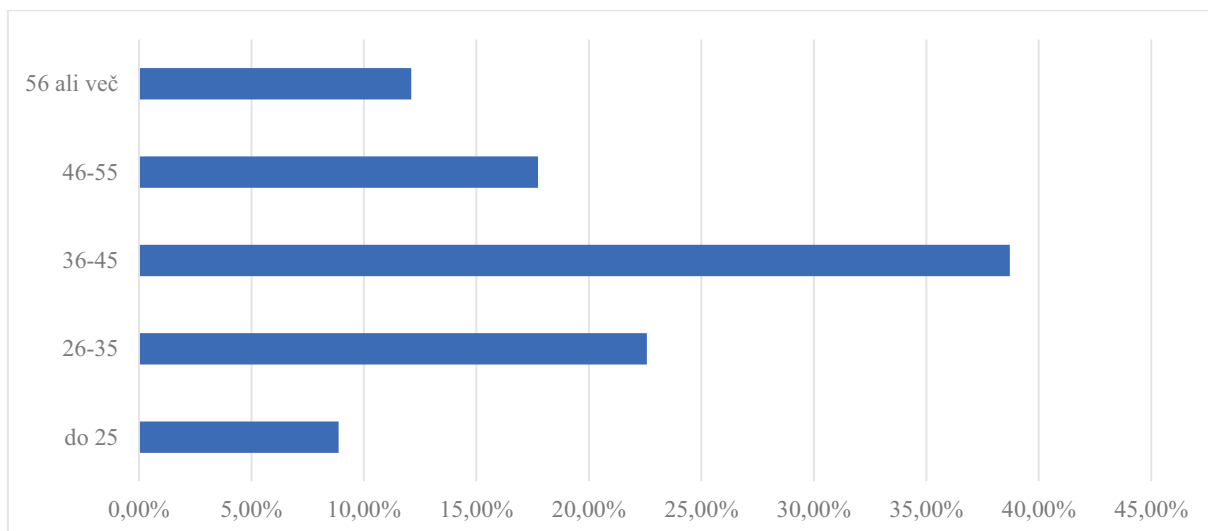
Od 124 veljavnih enot je velika večina sodelujočih ženskega spola (94 % oziroma 116 anketirank). 7 % anketirancev se identificira moškega spola. Rezultat je razviden na spodnji sliki 3.1.

Slika 3.1: Spol

Starost

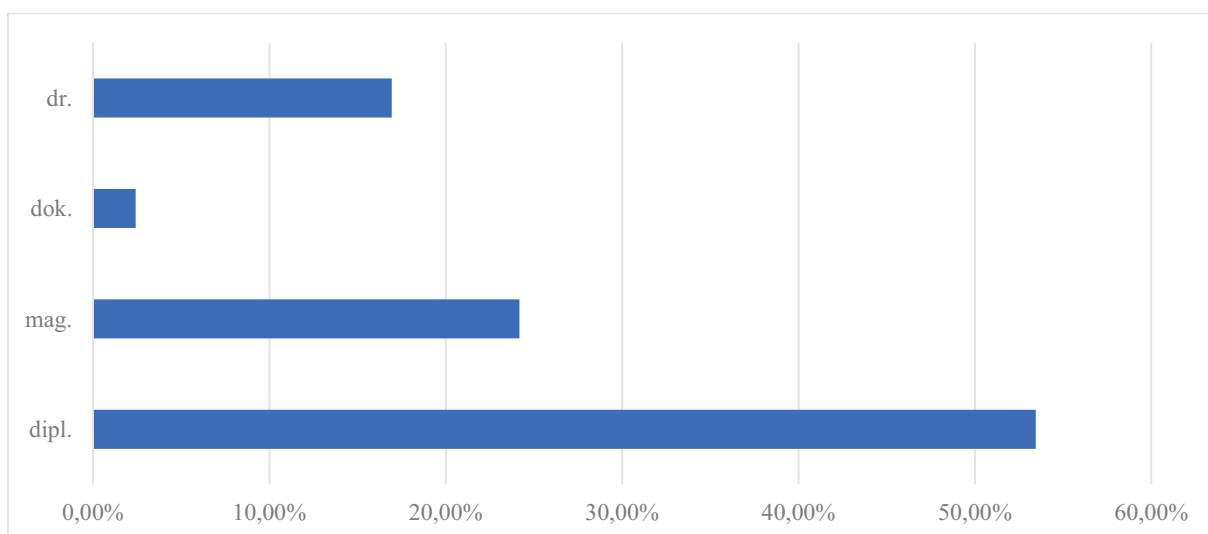
Slika 3.2 prikazuje starost anketirancev. Večina sodelujočih (39 %) je starih med 36 in 45 let, 23 % je starih med 26 in 35 let, 18 % je starih med 46 in 55. 12 % udeleženih je starih 56 let ali več, najmanj (9 %) pa je starih do 25 let.

Slika 3.2: Starost

Izobrazba

Na sliki 3.3 je prikazana dokončana izobrazba udeleženih. Več kot polovica (54 %) sodelujočih ima visokošolsko ali univerzitetno diplomo, 24 % ima dokončan magistrski študij, 2 % pa doktorski. 17 % strokovnih delavk ima zaključeno sorodno ali drugo izobrazbo.

Slika 3.3: Dokončana izobrazba

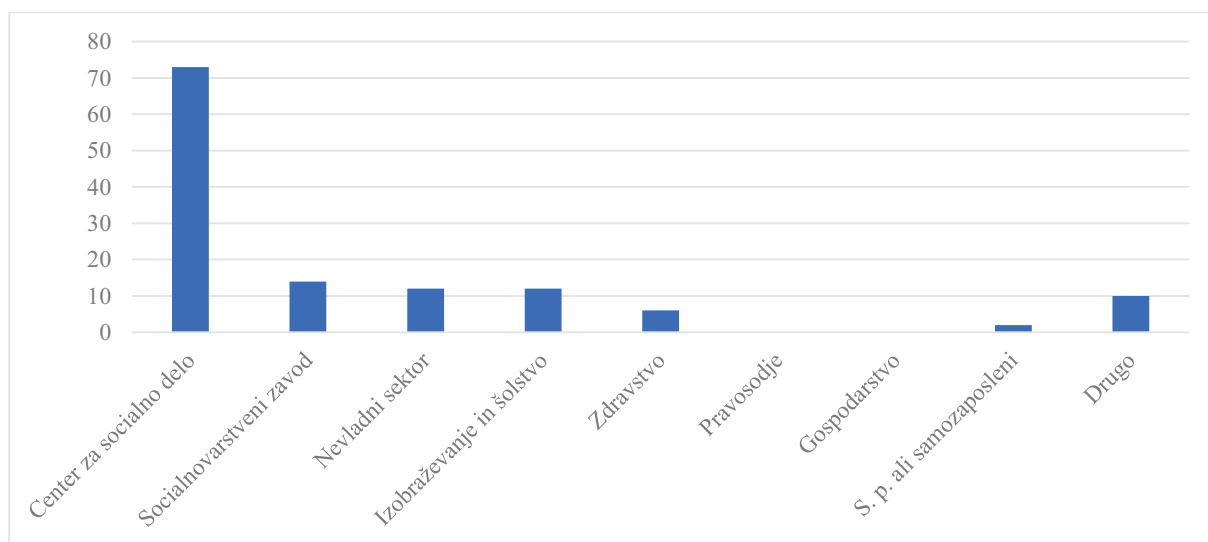
Anketiranke, ki so za področje izobrazbe označile možnost »Drugo«, so pod izobrazbo zapisale, za katero vrsto gre. Odgovori in frekvenca so prikazani v spodnji tabeli.

Tabela 3.1: Frekvenčna porazdelitev področij izobrazbe, navedenih pod »Drugo«

Izobrazba	Frekvenca	Skupaj
Mag. zakonskih in družinskih študij	2	124
Socialna pedagoginja	3	124
Univ. dipl. upravnih ved	1	124
Dipl. upravna organizatorica	3	124
Poslovna sekretarka	1	124
Profesorica slovenščine	1	124
Dipl. organiziranja in menedžmenta socialnih dejavnosti	1	124
Pravnik	1	124
Mag. znanosti	1	124
Mag. javne uprave	1	124
Mag. prof. inkluzivne pedagogike	1	124

Področje zaposlitve

Največ anketiranih je zaposlenih na Centru za socialno delo (73), podobno število socialnih delavk je zaposlenih v socialnovarstvenih zavodih, nevladnem sektorju ali izobraževanju in šolstvu. V zdravstvu je zaposlenih 6 sodelujočih, v pravosodju in gospodarstvu pa nihče. Samozaposleni sta dve osebi. Pod drugo se uvrščajo predvsem strokovne delavke s pedagoških smeri, za njimi pa so pravni in upravni ter sorodni profili; slednjih je 10. Podatki so prikazani v sliki 3.4.

Slika 3.4: Področje zaposlitve

Tu je vredno omeniti, da sta se dve osebi uvrstili pod več različnih zaposlitev: ena od udeleženk je zaposlena v socialnovarstvenem zavodu ter v zdravstvu, druga pa je označila nevladno organizacijo, šolstvo in izobraževanje ter samostojni podjetnik.

Zaradi boljše predstave podrobnejše podatke o dokončani izobrazbi sodelujočih predstavljam v poglavju o rezultatih, in sicer pod številko 4.2 z naslovom Politična participacija glede na področje zaposlitve.

3.5 Zbiranje podatkov

Metoda zbiranja podatkov, za katero sem se odločila, je anketa. Vprašalnik sem v elektronski obliki ustvarila na internetni strani www.1ka.si (En klik anketa) in k anonimnem sodelovanju pozvala socialne delavke, delavce prek socialnega omrežja Facebook ter javno dostopnih elektronskih naslovov različnih ustanov, zavodov, organizacij, društev, institucij in posameznih samozaposlenih. Rezultate sem začela zbirati v začetku maja, z zbiranjem sem zaključila po treh tednih.

Če upoštevam, da je anketa bila razposlana na približno 100 elektronskih naslovov (od tega jih je kar nekaj splošnih) in jo prek družbenega omrežja Facebook delila med nekaj tisoč članov, je odziv na vabilo nekoliko manjši, kot je bilo sprva pričakovano. Pomanjkanje udeležbe pripisujem k navalu anket in povabil k sodelovanju raznoraznim raziskavam, nezanimanju za raziskovano tematiko in pomanjkanju časa za sodelovanje pri tovrstnih raziskavah.

3.6 Obdelava in analiza gradiva

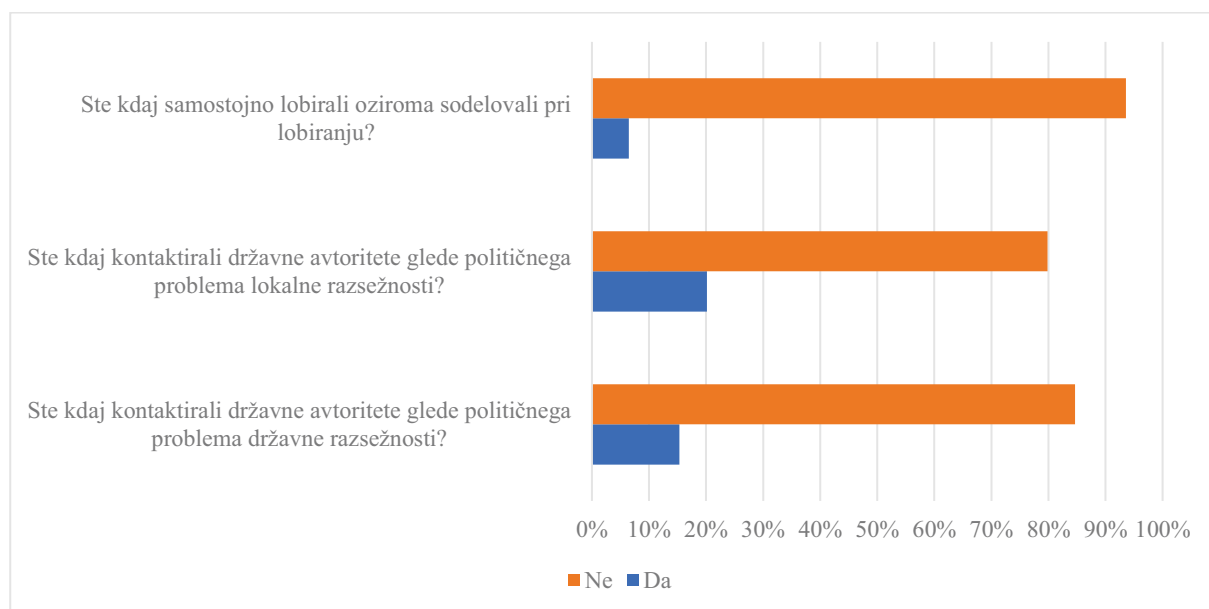
Pridobljene podatke sem obdelala kvantitativno, s pomočjo MSO Excel programa. Rezultate predstavim s pomočjo odstotkov, povprečnih vrednosti, frekvenčne porazdelitve in standardnih odklonov. Za boljšo predstavo rezultate interpretiram s pomočjo slik in tabel.

4. Rezultati

4.1 Politična participacija po kategorijah

Lobiranje

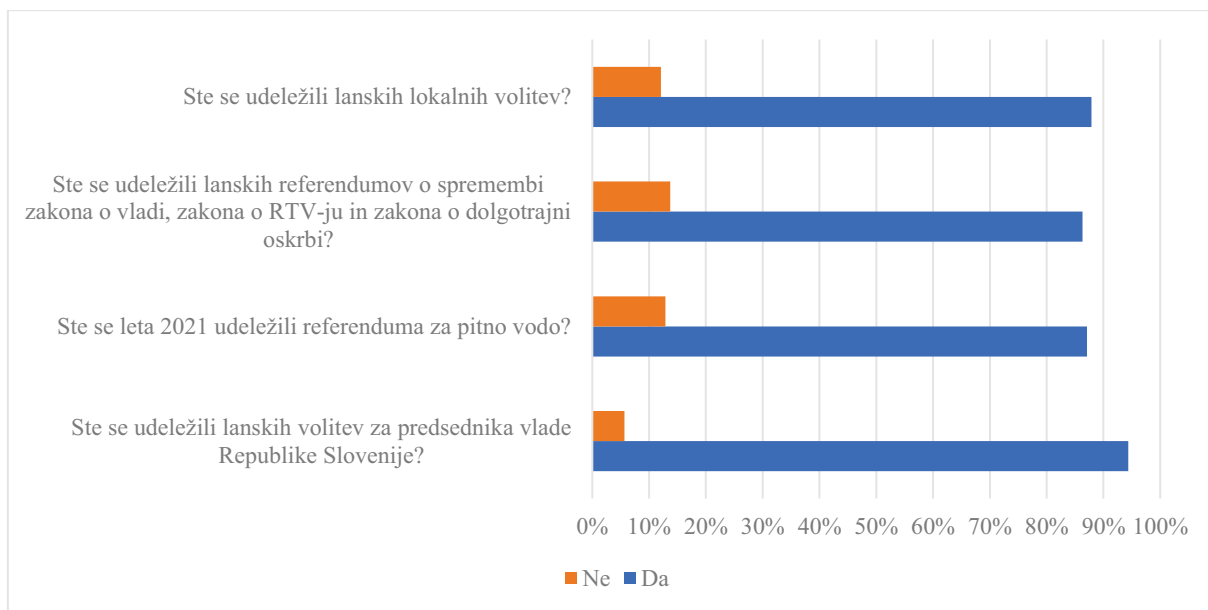
V kategoriji, kjer raziskujem politične dejavnosti, ki zadevajo lobiranje, je na vsa tri vprašanja odgovor v veliki večini nikalen. Na vprašanje »Ste kdaj samostojno lobirali oziroma sodelovali pri lobiranju?« je nikalno odgovorilo 94 % anketiranih. 15 % anketiranih je vsaj enkrat kontaktiralo državne avtoritete glede političnega problema državne razsežnosti, glede problema lokalne razsežnosti pa 20 %. V povprečju je 14 % socialnih delavk na vprašanja v tej kategoriji odgovorilo pritrdilno.

Slika 4.1: Kategorija lobiranje

Voljenje

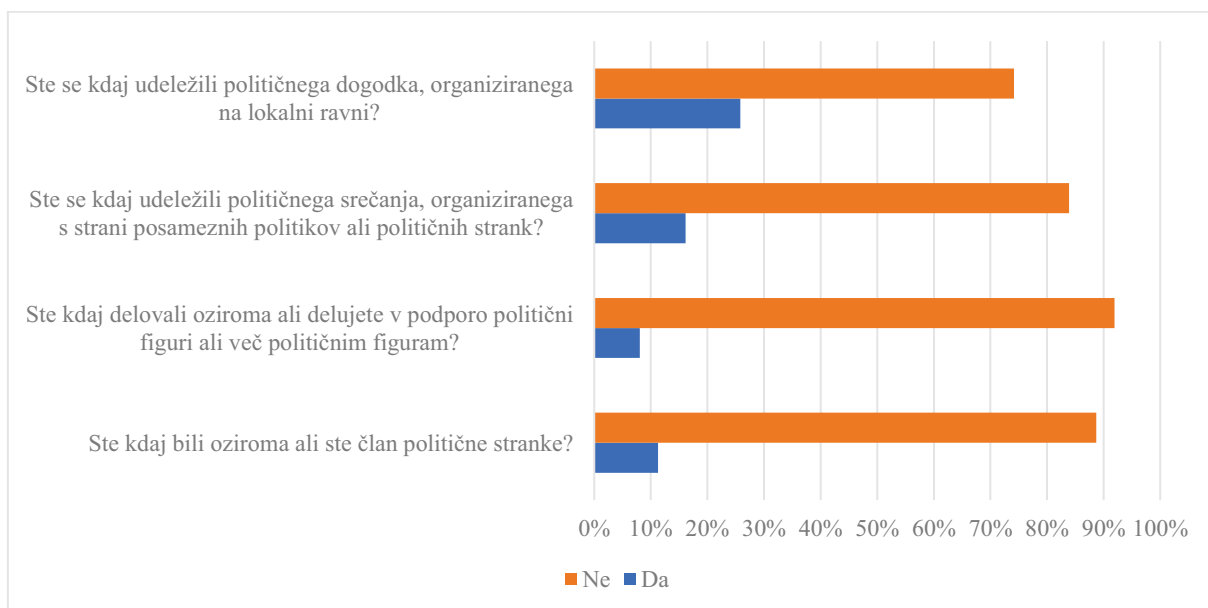
V tej kategoriji so anketirane na vprašanja pretežno odgovarjale pritrdilno. Aritmetična sredina pritrdilnih odgovorov na vsa vprašanja je 89 %. Med navedenimi volitvami in referendumi se je največ sodelujočih udeležilo volitev za predsednika vlade Republike Slovenije, in sicer 94 % oziroma 117 od skupno 124 udeleženi.

Slika 4.2: Kategorija voljenje

Sodelovanje pri volilnih kampanjah

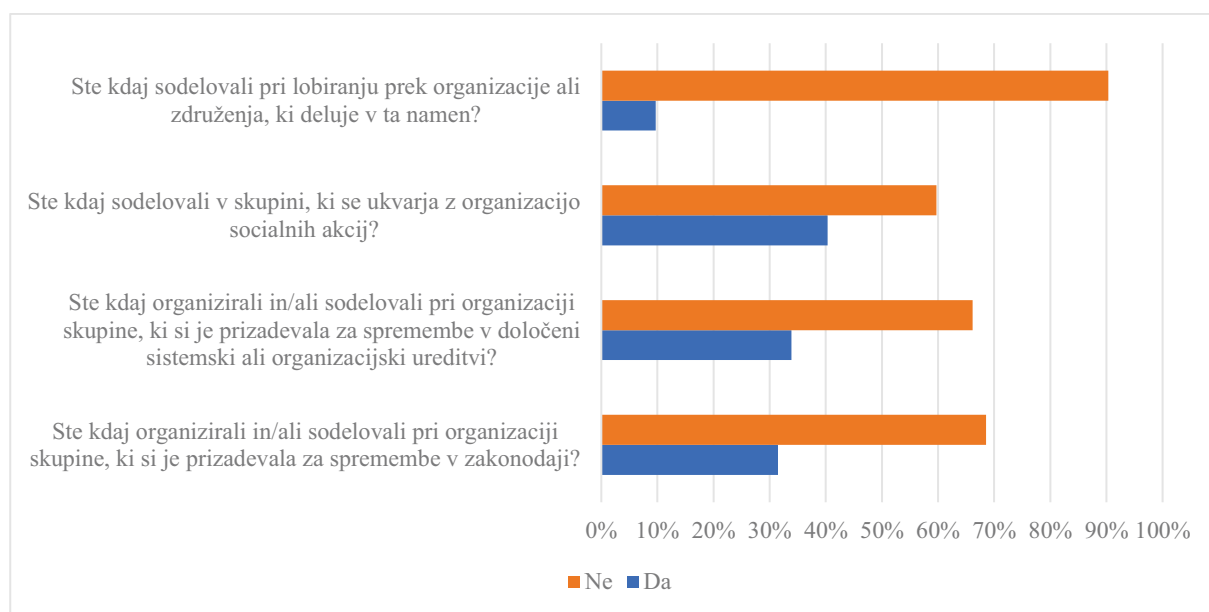
V kategoriji sodelovanje pri volilnih kampanjah je v povprečju 15 % socialnih delavk odgovarjalo z »Da«. 11 % odstotkov je bilo ali je članica določene politične stranke, 8 % je delovalo oziroma deluje v podporo političnim figuram, 16 % se je vsaj enkrat udeležilo političnega srečanja posameznega politika ali politične stranke, 26% pa se je udeležilo lokalno organiziranega političnega dogodka.

Slika 4.3: Kategorija sodelovanje pri volilnih kampanjah

Sodelovanje pri organizaciji političnih dogodkov

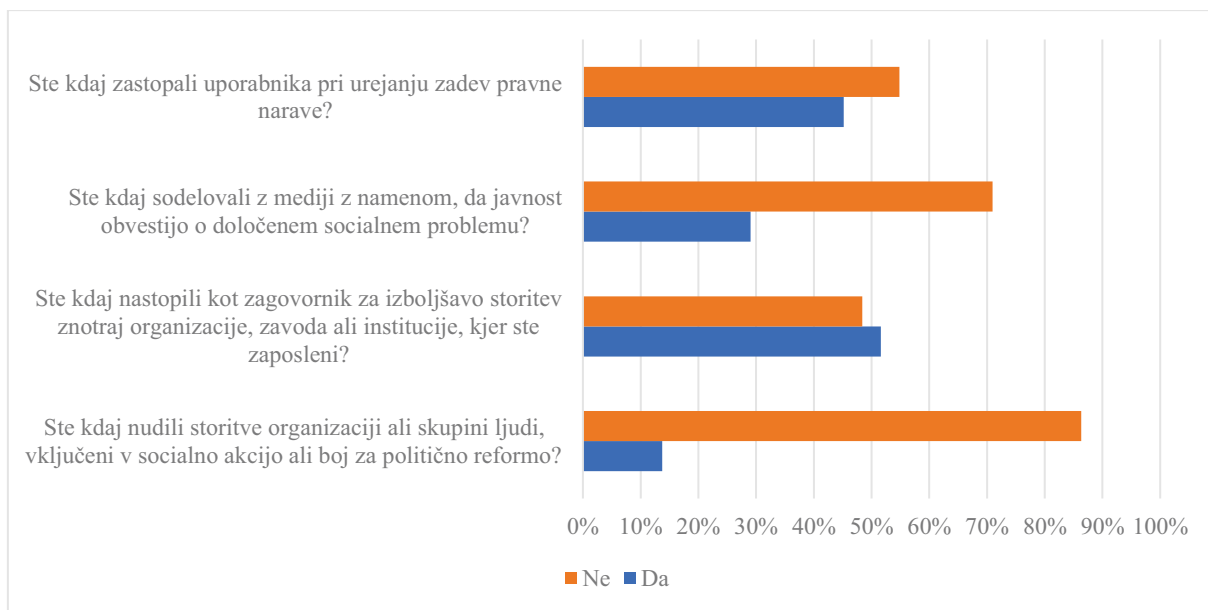
Ena četrtnina sodelujočih oziroma 31 % je organiziralo in/ali sodelovalo pri organizaciji skupine, ki si je prizadevala za spremembe v zakonodaji, 34 % jih je sodelovalo pri doseganju sprememb v sistemskih ali organizacijskih ureditvah. Skoraj tretjina sodelujočih (40 %) je sodelovalo v skupini, kjer organizirajo socialne akcije, malo manj kot 10 % udeleženi pa je sodelovalo pri lobiranju prek organizacije ali združenja, ki deluje v ta namen. Aritmetična sredina pritrdilnih odgovorov na vsa vprašanja v tej kategoriji je 29 %.

Slika 4.4: Kategorija sodelovanje pri organizaciji političnih dogodkov

Zagovorništvo

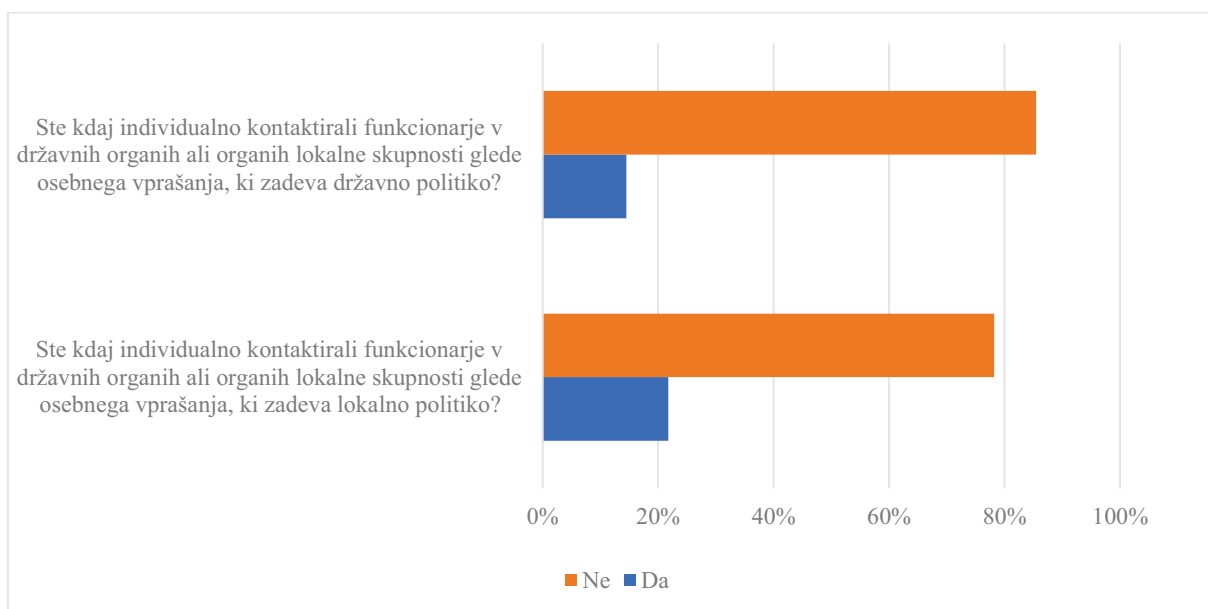
V vlogi zagovornice se povprečno udeleži 35 % vseh udeleženk. Nekaj več kot polovica (52 %) jih je nastopilo kot zagovornica za izboljšavo storitev znotraj organizacije, zavoda ali institucije, kjer so zaposlene; 45 % jih je nastopilo kot zastopnica uporabnika pri urejanju pravnih zadev, 29 % je v vezi z določenim socialnim problemom sodelovalo z mediji. Ljudem, ki so vključeni v socialno akcijo ali boj za politično reformo, pa je storitve nudilo 14 % udeleženi.

Slika 4.5: Kategorija zagovorništvo

Individualno posredovanje

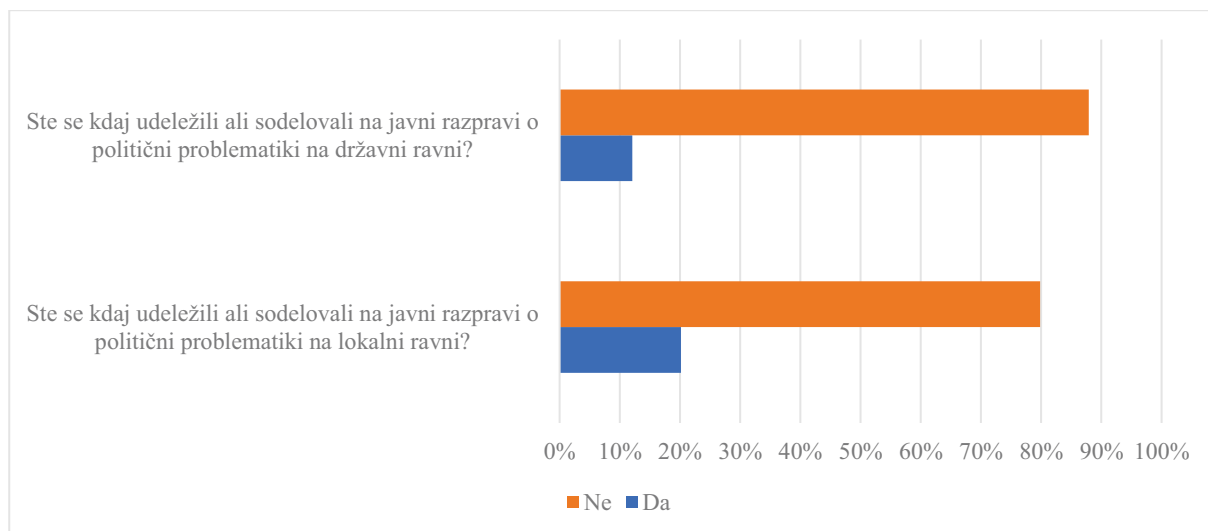
Kot posameznica se v povprečju udeležuje 18 % anketiranih, kar je približno sedmina vseh udeleženk. 22 % anketiranih je kontaktiralo državne funkcionarje ali organe lokalne skupnosti glede osebnega problema, ki zadeva lokalno politiko, 15 % anketiranih pa je omenjene organe kontaktiralo glede osebnega vprašanja, vezanega na državno politiko.

Slika 4.6: Kategorija individualno posredovanje

Sodelovanje kot priča

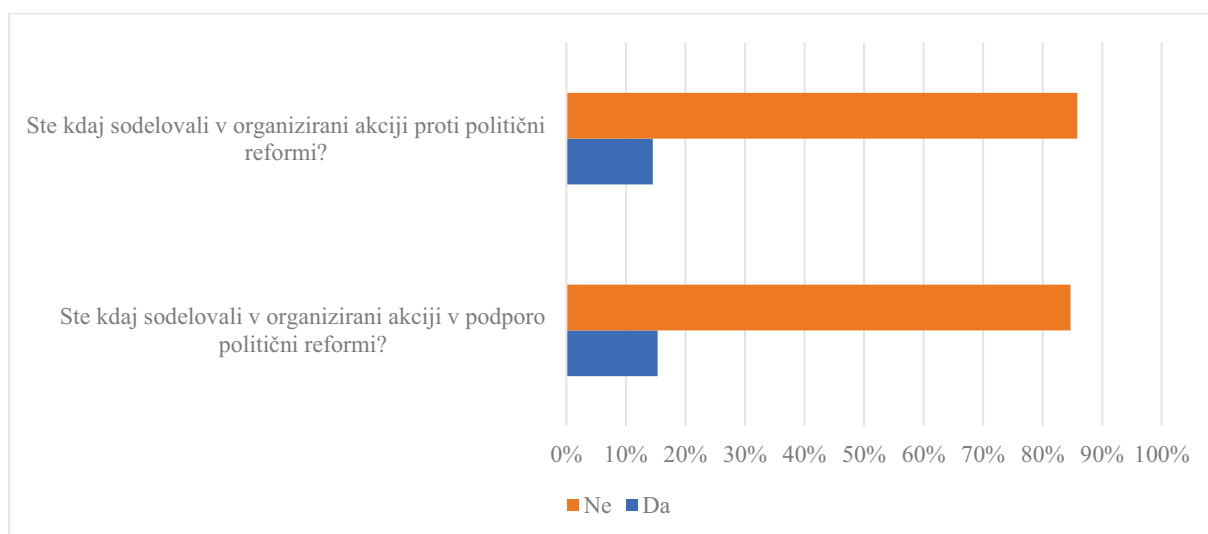
Javne razprave o politični problematiki na lokalni ravni se je udeležilo 20 %, razprave o politični problematiki državnega obsega pa se je udeležilo 12 %. Aritmetična sredina pritrdilnih odgovorov na obe vprašanji v tej kategoriji je 16 %.

Slika 4.7: Kategorija sodelovanje kot priča

Aktivizem

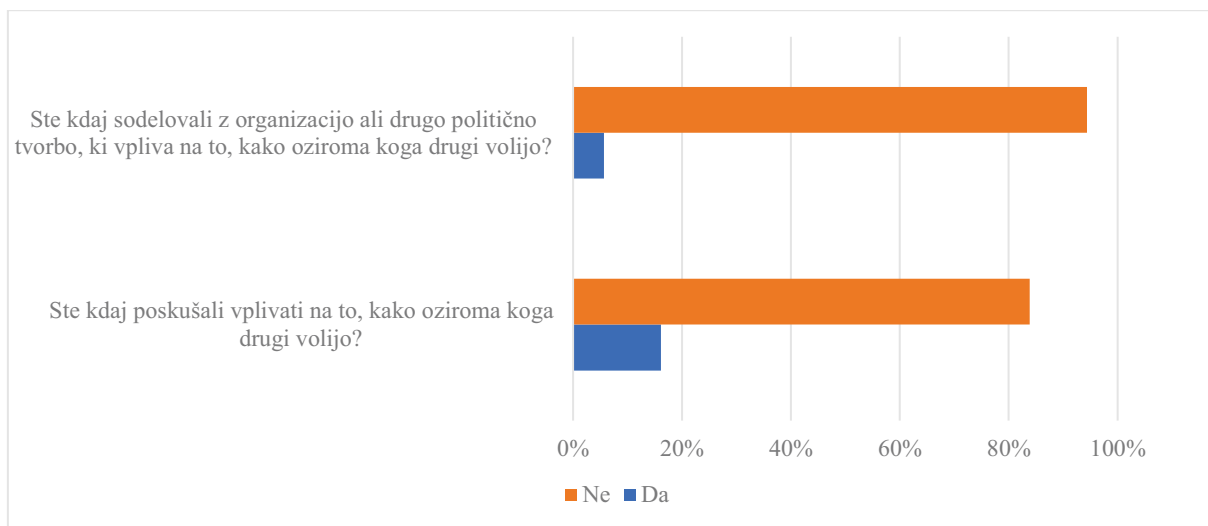
Na vprašanji »Ste kdaj sodelovali v organizirani akciji v podporo politični reformi?« ter »Ste kdaj sodelovali v organizirani akciji proti politični reformi?« je 15 % udeleženi odgovorilo pritrdilno. Povprečna vrednost odgovora »Da« v tej kategoriji je 15-odstotna.

Slika 4.8: Kategorija aktivizem

Prepričevanje

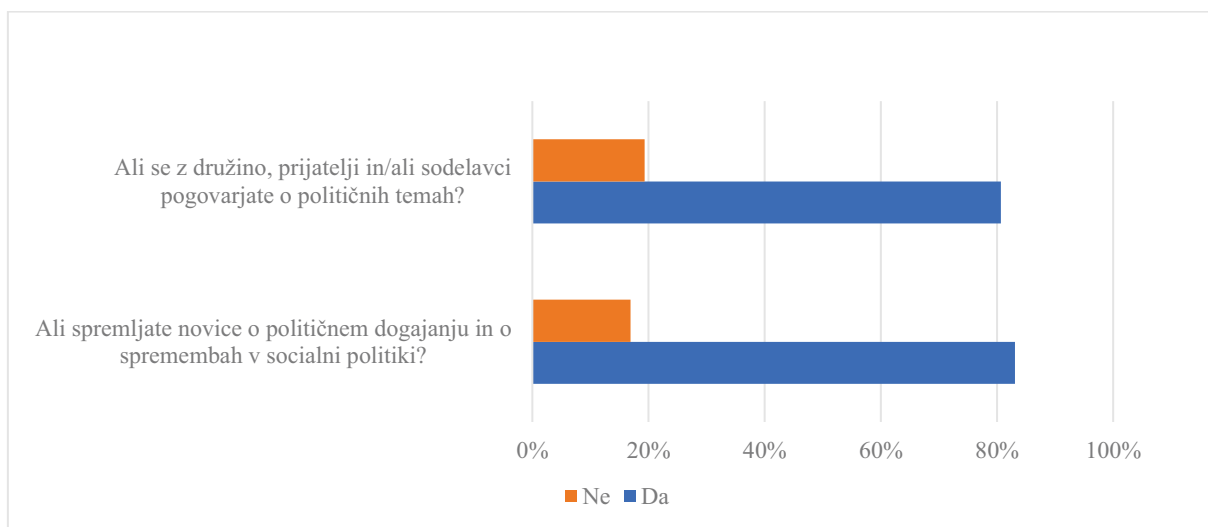
16 % udeležениh je poskušalo vplivati na to, kako drugi volijo, 6 % pa jih je sodelovalo s političnimi tvorbami, ki delujejo v ta namen. Povprečje pritrdilnih odgovorov na obe vprašanji v tej kategoriji je 11 %.

Slika 4.9: Kategorija prepričevanje

Komuniciranje

V kategoriji komuniciranje je na vprašanje glede spremljanja političnega dogajanja in sprememb v socialni politiki pritrdilno odgovorilo 83 % udeležениh. 81 % udeleženk se o političnih temah pogovarja z družino, prijatelji in/ ali sodelavci. V povprečju se v vlogi komunikatorke politično udejestvuje 82 % sodelujočih.

Slika 4.10: Kategorija komuniciranje

4.1.1 Primerjava vseh oblik participacije

Tabela 4.1: Mere udejstvovanja za posamezno kategorijo politične participacije

Kategorija/ oblika politične participacije	Mera udejstvovanja (v %)
Prepričevanje	10,89
Lobiranje	13,98
Aktivizem	14,92
Sodelovanje pri volilnih kampanjah	15,32
Sodelovanje kot priča	16,13
Individualno posredovanje	18,15
Sodelovanje pri organizaciji političnih dogodkov	28,83
Zagovorništvo	34,88
Komuniciranje	81,88
Voljenje	88,91

Kategorije v tabeli si sledijo od najmanj izražene aktivnosti do najbolj izražene. Največ socialnih delavk (88,91 %) se udejestvuje v vlogi volivke, nekoliko manj pa v vlogi komunikatorke. Vse ostale kategorije imajo precej manjšo izraženo mero politične participacije. Socialne delavke se najmanj udejestvujejo kor prepričevalke (10,89 %).

Splošna mera politične participacije v vseh kategorijah je 32-odstotna.

4.2 Politična participacija glede na področje zaposlitve

V tabeli 4.1 je razvidna porazdeljenost sodelujočih glede na trenutno področje zaposlitve. Največ anketiranih je zaposlenih na centru za socialno delo, sledijo zaposlene v socialno-varstvenih zavodih, v nevladnem sektorju ter na področju izobraževanja in šolstva je zaposlenih po 12 socialnih delavk, v zdravstvu 6, samostojne podjetnice oziroma samozaposleni sta dve, pod drugo pa jih je svojo zaposlitev zapisalo 10 sodelujočih.

Tabela 4.2: Frekvenčna porazdelitev področij zaposlitve²

	Skupna frekvenca	Število veljavnih enot	Odstotek veljavnih enot (%)	Skupno število veljavnih enot
Center za socialno delo	73	73	60	122
Socialno-varstveni zavod	14	13	11,5	122
Nevladni sektor	12	11	9	122
Izobraževanje in šolstvo	12	11	9	122
Zdravstvo	6	5	5	122
Pravosodje	0	0	0	122
Gospodarstvo	0	0	0	122
S. p. ali samozaposleni	2	1	0,8	122
Drugo	9	8	6,6	122

Tabela 4.3: Frekvenčna porazdelitev področja zaposlitve, navedena pod »Drugo«

	Frekvenca
Študentka	2
Lastni zavod	1
Drugi programi	3
Nezaposlena	2
Visokošolski zavod	1

Eden od prvotnih namenov te raziskave je bil narediti pregled različnih oblik politične participacije in jih primerjati glede na področje zaposlitve. V prebrani literaturi in virih se najdejo podatki o aktivizmu med socialnimi delavkami, zaposlenimi pretežno v nevladnih organizacijah. Profesionalno zagovorništvo najdemo med profili socialnih delavcev, zaposlenimi v pravosodju, z laičnim ali individualnim pa imajo pogosto izkušnje socialne delavke v nevladnih organizacijah, socialno-varstvenih zavodih ter centrih za socialno delo. Podatke, prikazane v spodnji tabeli, zaradi nezadostnega števila in razporejenosti poklicev težko primerjam med sabo. Ker s področja pravosodja in gospodarstva v raziskavi ni sodeloval nihče, sta ti dve področji najmanj primerljivi. Prav tako je reprezentativnost poklicev pri ostalih

² Pri obdelavi podatkov glede politične participacije in zaposlitve sem zaradi lažje statistične obdelave izpustila dve enoti, ker sta pod zaposlitev navajali več področij, in sicer: ena oseba je zaposlena v nevladnem sektorju, v izobraževanju in šolstvu ter ima s. p., druga oseba je zaposlena v socialno-varstvenem zavodu in v zdravstvu). Kot podatek sta upoštevani v tabeli, pri analizi podatkov, vezani na zaposlitev, pa ne.

področjih zaposlitve zelo nizka. Poleg tega sta za ta del analize izpadli dve enoti, saj sta dve osebi označili več kot eno področje zaposlitve (glej Opomba 2).

Tabela 4.4: Udejstvovanje glede na zaposlitev

	Lobiranje	Voljenje	Sodelovanje pri volilnih kampanjah	Sodelovanje pri organizaciji političnih dogodkov	Zagovornišvo	Individualno posredovanje	Sodelovanje kot priča	Aktivizem	Prepričevanje	Komuniciranje
Center za socialno delo	9	89	15	24	33	16	16	16	13	81
Socialnovarstveni zavod	12,3	86,5	17	36,25	38,5	19	0	11	7,5	81
Nevladni sektor	39,3	86,5	15,75	48	34,8	31,5	22,5	9	0	77,5
Izobraževanje in šolstvo	9	91	3	39	39,3	9	22,5	9	13,5	86,5
Zdravstvo	26,7	95	35	30	50	50	30	20	0	80
Pravosodje	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Gospodarstvo	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
S. p. ali samozaposleni	0	100	0	0	0	0	0	0	0	50
Drugo	25	81,5	6,5	43	37,5	19	30,5	19	12,5	93

4.3 Ocena pomembnosti politične participacije

Tabela 4.5 prikazuje, kako pomembna se jim zdi posamezna trditev glede političnega udejstvovanja. Razvidno je, da glede na povprečje socialne delavke trditev »Socialne delavke morajo nastopati kot zagovorniki svojih uporabnikov in borke za njihove pravice,« vidijo kot najpomembnejšo od navedenih, povprečna ocena je 4,3. Najmanj pomembno se jim zdi udeleževanje političnih dogodkov in včlanjevanje v političnih skupinah, saj so na te trditve v povprečju odgovarjali z oceno 2. Standardni odklon je pri skoraj vseh trditvah višji od 1, kar pomeni, da je med odgovori anketirancev nekaj variacije. Odgovori sodelujočih so razpršeni, odgovarjali so tudi za eno oceno višje ali nižje od povprečne ocene. Skupno povprečje ocen znaša 3,2.

Tabela 4.5: Pomembnost politične participacije

	povsem nepomembno	nepomembno	ne vem	pomembno	zelo pomembno	skupaj	veljavni	št. enot	povprečje	std. odklon
Socialne delavke morajo sodelovati pri lobiranju.	20	25	45	28	6	124	124	124	2,8	1,11
Socialne delavke se morajo udeleževati volitev in referendumov.	5	8	11	44	56	124	124	124	4,1	1,08
Socialne delavke morajo sodelovati pri volilnih kampanjah.	30	39	30	20	5	124	124	124	2,4	1,14
Socialne delavke se morajo udeleževati kot članice političnih skupin in se udeleževati političnih dogodkov.	37	39	36	17	5	124	124	124	2,3	1,16
Socialne delavke morajo nastopati kot zagovorniki svojih uporabnikov in borke za njihove pravice.	3	5	11	39	66	124	124	124	4,3	0,96
Socialne delavke se morajo biti pripravljene izpostaviti v odnosu do pomembnih političnih vprašanj.	13	17	18	58	18	124	124	124	3,4	1,2
Socialne delavke se morajo udeleževati javnih političnih razprav.	22	29	36	28	9	124	124	124	2,8	1,19
Socialne delavke so aktivisti - vključevati se morajo v družbena gibanja in socialne akcije za politične spremembe.	12	22	30	41	19	124	124	124	3,3	1,2
Socialne delavke morajo skozi političen diskurz vplivati na mnenja drugih in opozarjati na pomembnost političnega udejstvovanja.	19	38	28	29	12	124	124	124	2,8	1,23
Socialne delavke morajo odpirati in spodbujati diskurz o političnih temah, predvsem o socialni politiki.	10	15	21	54	24	124	124	124	3,5	1,17
Socialne delavke morajo spremljati aktualna politična dogajanja.	6	7	10	55	46	124	124	124	4	1,06

4.4 Predlogi za povečevanje politične participacije

S prvim od dveh odprtih povabil k deljenju predlogov oziroma mnenja v anketi sem predvidevala, da bodo tiste, ki bodo nanje odgovorili, politično participacijo stroke socialnega dela smatrale kot nekaj pomembnega. Nagovor se glasi: »Če imate predloge za povečanje politične participacije socialnih delavk, jih lahko navedete spodaj.« Svoje mnenje je delilo 9 ljudi, 3 so eksplisitno zapisali, da predlogov nimajo. Navedene odgovore in teme, ki jih lahko iz njih izluščim, navajam v spodnji tabeli.

Tabela 4.6: Predlogi za povečevanje politične participacije

Tema	Predlog
Poudarjanje pomembnosti politične participacije na fakulteti	»Delo na tem že na fakulteti.« »Na FSD oblikovati predmet "Socialno delo in socialna politika", oblikovati smer na do- ali podiplomskem študiju "Socialna politika in SD", omogočanje prakse študentkam na MDDSZ in Ministrstvu za šolstvo in tudi zdravstvo...« »Več spodbude na to temo že na fakulteti. Več politične participacije profesorjev na fakulteti, da nam bodo lahko zgled.«
Izboljšanje ugleda in več upoštevanja socialnih delavk na delovnem mestu	»Boljši ugled socialnih delavcev.« »Najprej povečevanje ugleda socialnega dela in socialnih delavcev v družbi – predvsem skozi medije ter opozarjanje na dejanska pooblastila in možnost vplivanja na spremembe pri uporabnikih.« »Na mestih direktorjev CSD bi morali biti socialni delavci in ne pravniki in drugi profili. Druge stroke prevelikokrat preglasijo socialne delavce tudi ko skušajo sodelovati pri odločanju.« »Tudi socialne delavke imamo lahko različna politična prepričanja ter je nepravilno od njih/nas zahtevati, da so bolj vključene v politično dogajanje kot kakšen drug državljan. Sama sem glede službenih obveznosti stopala v kontakt z občino, kjer sem bila večkrat preslišana, moje mnenje ni bilo relevantno. Tudi direktorica CSD se za naš program ni niti malo zavzela. Najprej naj bi se stvari na teh področjih izboljšale, potem pa bi se lahko začeli pogovarjati o politiki in širših vprašanjih. Sama odnos CSD-jev do nas vidim kot vzvišen in da smo manj pomembni na sploh, čeprav imamo ogromno stika z uporabniki.«

4.5 Osebne izkušnje

Z drugim od dveh odprtih nagovorov v anketi sem želela izvedeti, ali bi želeli deliti svoje izkušnje glede osebne politične participacije, v primeru, da so se kdaj politično udeleževali. Glasi se: »Če ste bili kakorkoli aktivni, bi želeli deliti svojo izkušnjo? Prosim, opišite jo.« Dve anketiranki sta zapisali, da izkušenj nimata oziroma nista bili aktivni, ena je eksplisitno zapisala, da izkušnje ne želi deliti. Ostale navedene izkušnje in teme, ki jih iz njih lahko izluščim, navajam v spodnji tabeli.

Tabela 4.7: Osebne izkušnje

Tema	Izkušnja
Zunanje sodelovanje in komunikacija	»Županu sem predlagala projekt za vzpostavitev socialno varstvenega programa.« »Sodelovanje z nevladnimi organizacijami.«
Sodelovanje pri sistemskih spremembah	»Skupščina ob organizacijski reorganizaciji CSD-jev.«
Oteženo opravljanje socialnega dela	»Zelo je težko, ker si potem diskriminiran. Sploh to, da so vodje CSD zaposleni s profili, ki ni socialno delo, je zelo velika težava, ker omejujejo izvajanje socialnega dela znotraj organizacij. Zato je veliko odhodov, ker se tudi tam, kamor zakonodaja dopušča socialno delo, le to težko izvaja. Malo je socialnih delavcev, ki pri tem vztrajajo in velikokrat jim v borbi za ljudi zmanjka energija za kaj več.« »Kot socialne delavke se tudi na tak način borimo za svoje uporabnike. Sama se ne morem zadovoljiti z izjavo "tak je sistem, tu nič ne morem spremeniti". Zavedam se, da je prizadevanje za take spremembe naporno, traja ogromno časa in napredek j veliko premajhen za vložen trud. Pa vseeno, če obupaš in se zadovoljiš s tem, da pač nimaš vpliva, na pasiven način ohranjaš obstoječe stanje.«

5. Razprava

Pri politiki gre za mrežo sil, ki ustvarjajo različno porazdelitev moči in preučujejo učinke, ki jih ima na subjektivnost in družbene odnose. V kontekstu socialnega dela to pomeni, da se politika socialnega dela vrti okrog strukturiranja in organizacije poklicnih odnosov znotraj različnih okolij ter strukturiranja in organizacije odnosov med uporabniki ter njihovim človeškim in fizičnim okoljem (Webb, 2000).

Znanja socialnega dela, npr. veščine, metode in usposabljanje v več disciplinah, kot so sociologija, socialna uprava, socialna politika, psihologija in pravo; zakoni in zakonska pooblastila, ki se nanašajo na socialne delavce, npr. pravica do odstranitve ogroženih otrok; priznavanje poklicnega statusa: navedeni dejavniki so le nekateri izmed pomembnejših značilnosti stroke socialnega dela, ki omogočajo delovanje v družbeno dobro (Webb, 2000).

Gray, Collet van Rooyen, Rennie in Gaha (2002) v svoji raziskavi o politični participaciji socialnih delavk in socialnih delavcev glede na ugotovitve poudarjajo, da stalna zavezanost socialnega dela socialni pravičnosti, družbenim spremembam in družbenim izboljšavam ter hkratna predanost posamezniku socialnim delavkam dajejo pomembno politično razsežnost. Z omenjeno raziskavo so poskušali dopolniti teorijo o politični razsežnosti socialnega dela in informirati o praksi na tem področju, s pomočjo opisov narave političnih vlog in aktivnosti, s katerimi se socialne delavke ukvarjajo. Če naj bi socialne delavke vplivale na prihodnost blaginje v družbi, morajo najprej učinkovito vplivati na procese oblikovanja politik. Za to je nedvomno potrebno izostreno zavedanje političnega konteksta, v katerem delujejo, in političnih posledic njihovega delovanja. Da bi socialno delo kot stroka oziroma kot poklic lahko imela prepoznaven vpliv na procese in strukture blaginje, človekove pravice in socialno pravičnost, mora biti politično usmerjena in politično aktivna.

Zavedanje političnih vplivov posameznih ljudi na ekonomsko in družbeno višjih položajih ter prepoznavanje posledic, družbenih krivic in socialne neenakosti, v kateri so vedno na izgubi družbeno ranljivi, je v socialnem delu močna prednost. Za nekatere skupine in institucije je npr. prisotnost revščine koristna – zagotavlja delovno silo, dovolj obupano, da bo pripravljena opravljati nevarna, neplačana oziroma premalo plačana in podcenjevana dela, kjer se pogosto znajdejo priseljenci (masovna produkcija živil in drugih izdelkov v tovarnah, fizično naporna dela, strežba v gostinskih obratih, taksi službe, čistilke ipd.). Obstoje revščine sploh omogoča delovanje institucij in poklicev, kot so socialno delo, policija, zapori idr. Socialnoekonomsko nižji razredi vzdržujejo hierarhično razporeditev družbe (Gans, 1971, 1972).

S pregledom skupnih rezultatov vseh udeleženi glede na posamezno kategorijo politične participacije sem želela odgovoriti na raziskovalno vprašanje »V kolikšni meri se socialne delavke politično udeležujejo v posamezni vlogi?« Ugotavljam, da se socialne delavke najmanj udeležujejo v vlogi prepričevalke, saj je skupna mera udeleževanja za to vlogo glede na pritrdilna vprašanja vseh sodelujočih le 11-odstotna. Prepričevanje je tehnika, način komunikacije z drugimi, pri čemer prepričevalec neposredno poskuša vplivati na mnenje sogovornika o nekem političnem problemu ali vprašanju (Dietz Domanski, 1998). Pogosto se ti pogovori in razprave odvijajo med sodelavci na delovnih mestih, bolj neposredno, kjer je politična tematika nekoliko bolj vpletena v delovno okolje, npr. v političnem, upravnem, gospodarskem sektorju ipd., pa tudi v zdravstvu, izobraževanju in v sociali. Na vprašanje, ki se glasi »Ste kdaj poskušali vplivati na to, kako oziroma koga drugi volijo?« je večina ljudi odgovorila nikalno, pritrdilo je 20 ljudi od 124. Na vprašanje »Ste kdaj sodelovali z organizacijo ali drugo politično tvorbo, ki vpliva na to, kako oziroma koga drugi volijo?« je pritrdilno odgovorilo le 7 ljudi. Ker je prepričevanje kot oblika politične aktivnosti precej tesno povezana z lobiranjem, je skupen odstotek udeležbe v kategoriji lobiranje povsem pričakovan in razumljiv, znaša namreč 14 %. Socialne delavke se lobiranja v takšni ali drugačni obliki večinoma ne poslužujejo. Milbrath (1960) piše o lobiranju kot načinu pridobivanja glasu, mnenja tistih, ki imajo možnost odločanja in vpliv na razplet določene politične spremembe. Lobiranje se nanaša na problematiko od lokalnih pa do državnih razsežnosti. Čeprav ima lobiranje v javnosti pogosto negativno konotacijo, se lahko strokovne delavke v kontekstu socialnega dela primerno opremijo z znanjem in informacijami ter jih neokrnjene predajo ljudem z namenom doseganja želenih in potrebnih sprememb v njihovo korist.

Naslednja kategorija, ki je v skupni meri dosegla slabih 15 %, je aktivizem. Ob načrtovanju raziskave sem si zaradi poglobitve v literaturo o družbenih gibanjih, socialni pravičnosti in zgodovini boja za enakost ustvarila prepričanje, da je med socialnimi delavkami več aktivistk. Zavedam pa se, da je aktivizem širok pojem, ki si ga vsak posameznik lahko razlaga drugače, zelo odvisen pa je družbenega konteksta – razumljivo je npr., da je gibanje za socialno pravičnost bolj prominentno v Severni Ameriki kot v Sloveniji. Podobno ugotavlja tudi Dietz Domanski (1998), saj je v njeni raziskavi kategorija aktivizem glede na mero izražene udeležbe padla na zadnje mesto. Po Mendes (2007) poleg subjektivnega dojemanja tudi osebno ozadje, izkušnje, vrednote in prepričanja posameznika močno vplivajo na odločitve oziroma vzgib k aktivistični drži. Omeniti je treba tudi znaten vpliv izobrazbe in usmeritev tako med študijem kot tudi pozneje glede zaposlitve, navaja predvsem avtonomijo na delovnem mestu, podporo in spodbudo s strani zaposlovalca, socialno akcijo kot osrednjo vrednoto posameznika, predanost

socialni pravičnosti in dejansko naravo dela, ki sama po sebi zahteva iskanje možnosti in organizirane premike za izboljšavo zakonodaje, pravilnikov itd.

Glede na izraženo mero participacije sledita kategoriji sodelovanje pri volilnih kampanjah in sodelovanje kot priča. Sodelovanje pri volilnih kampanjah se po opisu vloge ne razlikuje dosti od sodelovanja pri organizaciji političnih dogodkov, bistvena razlika je v tem, da gre pri slednjem za vpletenost v splošno politično dogajanje, pri kampanjskem delovanju pa je aktivnost skoncentrirana bolj na podporo kandidatom za posamezna vodilna mesta v času volitev, za referendum ipd. (Dietz Domanski, 1998). Velika večina sodelujočih ni bila oziroma ni članica politične stranke, ne deluje v podporo političnim figuram in se ne udeležuje političnih srečanj ali dogodkov. Največ pritrdilnih odgovorov v kategoriji sodelovanje pri volilnih kampanjah je vezanih na politične dogodke na lokalni ravni, kar znaša 26 %. Skupno je v tej kategoriji izražena mera participacije le 15-odstotna. Mera udeležnosti v kategoriji sodelovanje kot priča znaša 16 %, nekoliko več socialnih delavk je sodelovalo na javni razpravi o politični problematiki na lokalni ravni (20 %), le 12 % pa jih je sodelovalo na javni razpravi o politični problematiki na državni ravni. Kot organizatorka oziroma soorganizatorka političnih dogodkov je v povprečju sodelovalo 29 % anketiranih. Najmanj so sodelovale pri lobiranju prek organizacije ali združenja, ki deluje v ta namen (10 %), največ pa so sodelovali s skupinami, ki se ukvarjajo z organizacijo socialnih akcij (40 %). Nekaj več kot 30 % socialnih delavk je sodelovalo pri organizaciji skupine, ki si je prizadevala za spremembe v zakonodaji ter pri organizaciji skupine, ki si je prizadevala za spremembe v določeni sistemski ali organizacijski ureditvi.

Priča spremlja, vidi in doživi politično dogajanje s prve roke. S tem je bolj kredibilen vir podatkov, lahko direktno zbere in poda informacije o nečem, kar se je zgodilo. Kot priče dogajanju v socialnem, institucionalnem in organizacijskem okolju, se lahko socialne delavke javno izpostavijo pri obravnavi socialnih primerov na sodiščih in v primeru podajanja javnega mnenja oziroma izjave (Dietz Domanski, 1998). Participacija v tej vlogi je pomembna z vidika doprinosa, ki ga javno pričevanje ima na spremembe v zakonih in uredbah (Dear & Patti, 1981; Gormley, 1986). Mera udeležnosti v tej kategoriji je 16-odstotna. Nekoliko več sodelujočih se je udeleževalo na javni razpravi o politični problematiki na lokalni ravni kot na državni.

V kategoriji individualno posredovanje je na trditve v povprečju pritrdilo 18% sodelujočih. Posameznica kontaktira funkcionarje v državnih organih ali organih lokalne skupnosti glede osebnega vprašanja, ki zadeva lokalno ali državno politiko. Pri vseh kategorijah se pojavlja podoben vzorec glede lokalne in državne politike – socialne delavke se znatno bolj politično udeležujejo na lokalni ravni. V tej kategoriji se je z osebnim vprašanjem, ki zadeva lokalno

politiko, na pristojne organe obrnilo 22 % socialnih delavk, z vprašanjem državne razsežnosti pa le slabih 15 %.

Povprečna mera udejstvovanja v vlogi zagovornice je 35-odstotna. V tej kategoriji je še posebej potrebno biti pozoren na različne oblike zagovorništva in jih ločeno preverjati. V grobem so bila vprašanja razdeljena glede na prototipe socialne participacije po Dietz Domanski (1998), ki se osredotočajo na laično, kolektivno in profesionalno obliko zagovorništva. Lamovec (1997) poleg omenja še samozagovorništvo, ki je v svojo raziskavo nistem vključila predvsem zato, ker gre pri tej obliki za dodajanje moči uporabniku, da se zastopa sam, jaz pa raziskujem zgolj politično aktivnost socialnih delavk samih. Nekaj več kot polovica socialnih delavk je na vprašanje »Ste kdaj nastopili kot zagovornica za izboljšavo storitev znotraj organizacije, zavoda ali institucije, kjer ste zaposleni?« odgovorila pritrdilno, na vprašanje pa »Ste kdaj zastopali uporabnika pri urejanju zadev pravne narave?« 45 %. Na vprašanje »Ste kdaj sodelovali z mediji z namenom, da javnost obvestijo o določenem socialnem problemu?« je pritrdilno odgovorilo 29 % socialnih delavk, na »Ste kdaj nudili storitve organizaciji ali skupini ljudi, vključeni v socialno akcijo ali boj za politično reformo?« pa le slabih 14 %. Če upoštevam, da je velika večina udeleženih zaposlena na Centru za socialno delo, je udeležba glede na posamezna vprašanja precej smiselna.

Kategorija, ki je po udeležbi na drugem mestu, je komuniciranje. Glede na teoretično podlago in oprijemljive podatke, ki sem jih povzela po raziskavah Dietz Domanski (1998) in Gray, Collet van Rooyen, Rennie in Gaha (2002), sem predpostavljala, da bo med udeleženimi največ komunikatork. Rezultati sicer niso daleč od zastavljene hipoteze; udeležba je 82-odstotna, kar je le 7 % manj kot v kategoriji voljenje, ki je po participaciji na prvem mestu. Komunikacija o političnih temah zajema zanimanje za aktualno politično dogajanje in spremljanje novic, predstavlja spremljanje sprememb v socialni politiki in razpravljanje o političnih temah tako v neformalnih kot tudi formalnih kontekstih. Ker vloga komunikatorke zajema nekoliko širši spekter aktivnosti, ki jih socialna delavka lahko opravlja, je običajno ta rezultat toliko višji. Udeleženke moje raziskave se v glavnem zanimajo za politično dogajanje in spremembe v socialni politiki. Dietz Domanski (1998) ugotavlja, da je to ena pogostejših oblik politične participacije, ker je bolj pasivna in ne zahteva osebne izpostavitve ali prevzemanja odgovornosti. Dejstvo pa je, da komuniciranje ni nujno le pasivna oblika udeležbe, saj se z izpostavljanjem v formalnem okolju poziva ostale k razmisleku, ohranja se političen diskurz, v neformalnem pa predvsem pomaga pri ohranjanju kritičnega mišljenja in spodbujanju spremljanja aktualnih zadev v politiki. Socialne delavke lahko znotraj okvirov socialnega dela komunicirajo o problemih uporabnikov z avtoritetami na položajih, ki imajo

možnost ustvarjati premike in spremembe. Hipotezo »Socialne delavke se najpogosteje politično udeležujejo v vlogi komunikatorke.« tako zavrnem.

Udeležba na volitvah in referendumih v Sloveniji se je v zadnjih nekaj letih precej povečala, zasluga gre številnim kampanjam in medijem, ki poskušajo doseči tako mlajšo kot tudi starejšo volilno populacijo in na razumljiv način podajajo informacije, potrebne za odločanje (npr. Inštitut 8. marec). Čeprav so mediji in posamezniki, ki vplivajo na glas javnosti, pogosto pristranski, je njihova vloga pozivanja k sodelovanju v vlogi volivca še vedno ključnega pomena. Ta podatek in dejstvo, da je volilna pravica posameznika hkrati državljanska dolžnost, pojasnjuje visoko udeležbo socialnih delavk v tej kategoriji. Nekaj več kot 94 % sodelujočih se je udeležilo lanskih volitev za predsednika vlade Republike Slovenije, 88 % se jih je udeležilo lanskih lokalnih volitev za župana. Kar se tiče referendumov, se jih je za pitno vodo udeležilo 87 %, lanskih treh pa 86 %.

Če upoštevamo, da je skupna mera politične participacije, s katero sem odgovorila na prvo raziskovalno vprašanje, 32-odstotna, je dejansko udeleževanje oziroma politična participacija socialnih delavk precej nizka.

Del raziskave, namenjen poizvedovanju o politični participaciji socialnih delavk, zaposlenih na posameznem področju socialnega dela, se ni izšel kot pričakovano. Vzorec kljub poskusu vnaprejšnjega targetiranja profilov vsebuje pretežno odgovore socialnih delavk, ki so zaposlene na centru za socialno delo. Rezultati so tako bolj reprezentativni le za omenjeno zaposlitev, saj jih je z ostalih področij socialnega dela sodelovalo dosti manj. Presenetilo me je, da se s področja pravosodja in gospodarstva ni odzval nihče – ena od možnih razlag je ta, da jih moje vabilo ni doseglo, saj sem ga za to področje poslala na več splošnih kot individualnih elektronskih naslovov.

Če upoštevam pridobljene podatke za posamezen profil, je razvidno, da so podatki primerljivi s skupnimi. Prav na vseh področjih zaposlitve se socialne delavke največ udeležujejo volitev in referendumov. Ostali podatki so manj primerljivi, razen pri centrih za socialno delo, kjer se pozna, da je s tega področja največ veljavnih enot, saj so podatki zelo podobni skupnim. Če upoštevam veljavne enote, je na centrih za socialno delo zaposlenih 73 sodelujočih, v socialno-varstvenih zavodih 13, v nevladnem sektorju ter izobraževanju in šolstvu 9, v zdravstvu 5, samostojna podjetnica oziroma samozaposlena je 1, ostalih poklicev pa je 8 (sem spadajo zaposlene na drugih socialno-varstvenih zavodih, zaposlene na visokošolskem ali lastnem zavodu, študentki, ter nezaposleni). Bistvenih razlik v primerjavi s skupnimi podatki ni, pri čemer lahko sklepam, da področje zaposlitve ne vpliva na obliko in mero politične participacije socialnih delavk. Zato lahko na raziskovalno vprašanje »V kolikšni

meri se socialne delavke politično udeležujejo glede na področje zaposlitve?» odgovorim: socialne delavke, zaposlene na centru za socialno delo, se največ udeležujejo v vlogi volivke (89 %) in komunikatorke (81 %). Sledi vloga zagovornice (33 %) in sodelovanje pri političnem organiziranju (24 %). V enaki meri (15 %) se udeležujejo kot posameznice prek individualnega posredovanja, sodelujejo kot priče ali aktivistke, manj izraženi meri participacije sta sodelovanje pri volilnih kampanjah (15 %) in prepričevanje (13 %). Najmanj socialnih delavk se je udeležovalo v lobiranju (9 %). Tudi na vseh ostalih področjih je rezultat podoben.

Pri sklopu ankete, kjer raziskujem različne oblike politične participacije, sem opravila tudi prečno analizo; zanimalo me je predvsem, koliko je posameznikov, ki kakorkoli izstopajo glede na skupno statistiko. Vprašanj v tem delu je 29. Ena posameznica je na vprašanja pritrdilno odgovorila 27-krat. Zanimivo je, da je nikalen odgovor označila pri dveh vprašanjih, ki zadevajo lobiranje. To pomeni, da se omenjena sodelujoča udeležuje v vseh definiranih vlogah, razen v vlogi lobistke. Po pregledu demografskih podatkov spada v starostno skupino med 46 in 55 let, kar nakazuje na daljšo delovno dobo in potencialno več delovnih izkušenj na različnih področjih socialnega dela. Trenutno je zaposlena na centru za socialno delo, po izobrazbi je magistrica javne uprave. Druga posameznica je pritrdila na 26 vprašanj, nikalno je odgovorila na obe vprašanji v kategoriji individualnega posredovanja ter na vprašanje o samostojnem lobiranju. Je diplomirana socialna delavka, stara med 36 in 45 let, zaposlena na CSD-ju. Diplomirana socialna delavka, prav tako stara med 36 in 45 let ter zaposlena v zdravstvu, je nikalno odgovorila le na vprašanja v kategoriji prepričevanje ter na dve vprašanji v kategoriji o članstvu v političnih skupinah. Diplomirana socialna delavka, stara med 26 in 35 let in ki ni želela deliti podatkov glede svoje zaposlitve, je pritrdilno odgovorila na vsa vprašanja, razen v kategorijah o vlogi prepričevalke ter članstva v političnih skupinah. Več kot polovica udeleženk je na večino odgovorov odgovarjala nikalno – v povprečju je pritrdilnih odgovorov na udeleženko 10, po prečnem pregledu vseh odgovorov pri vsaki posameznici pa je večina udeleženk imela manj kot 10 pritrdilnih odgovorov. Pregled podatkov s pomočjo bivariatne analize izpostavlja nekaj posameznic, ki kot socialne delavke po visoki politični udeležbi izstopajo od večine. Pri teh treh izpostavljenih enotah je tudi v sklopu ocenjevanja pomembnosti politične participacije nekoliko višja, trditve so v glavnem označevale kot pomembne. Smiselno je izpostaviti, da omenjene sodelujoče spadajo v višje starostne skupine, kar kot že omenjeno lahko pomeni, da se socialne delavke z delovnimi izkušnjami skozi leta lahko znajdejo v več različnih vlogah. Poleg tega je s podatkov razvidno še, da se kljub večini pritrdilnih odgovorov te socialne delavke večinoma ne udeležujejo kot prepričevalke, kar je v skladu tudi s končnimi rezultati (vloga prepričevalke je po izraženi participaciji na zadnjem mestu).

Raziskovalno vprašanje »Kako pomembna je socialnim delavkam politična participacija svoje stroke?« je izhodišče za 11 trditev, s katerimi sem preverjala, kako pomembna se socialnim delavkam zdi posamezna vloga politične participacije. Povprečje vseh ocen znaša 3,2, kar pomeni, da so socialne delavke do posamezne aktivnosti ravnodušne, jim ni ne pomembna ne nepomembna ali glede pomembnosti niso prepričane.

Zanimivo je, da ima na trditve »socialne delavke morajo nastopati kot zagovorniki svojih uporabnikov in borke za njihove pravice« najvišjo povprečno oceno (4,3), ter najmanjši standardni odklon (0,96), kar pomeni, da sodelujoči najbolj vrednotijo zagovorništvo. Če potegnem vzporednico z izraženo politično participacijo v kategoriji zagovorništvo, lahko sklepam, da je socialnim delavkam zagovorništvo pomembna vrednota, ni pa nujno, da se v tej vlogi dejansko udeležujejo. Trditve »socialne delavke se morajo udeleževati volitev in referendumov« ima povprečno oceno 4,1. Tudi glede na rezultate pri prvem raziskovalnem vprašanju ugotavljam, da je udejstvovanje kot volivka pomembna vrednota. Socialne delavke menijo, da morajo spremljati aktualna politična dogajanja – povprečna ocena pri tej trditvi je 4, – malo manj pa se jim zdi pomembno, da morajo odpirati in spodbujati diskurz o političnih temah, predvsem o socialni politiki (povprečna ocena je 3,5 s standardno deviacijo 1,17). S trditvijo »socialne delavke se morajo biti pripravljene izpostaviti v odnosu do pomembnih političnih vprašanj« sem raziskovala, kako pomembno se socialnim delavkam zdi osebno oziroma individualno izpostavljanje. Povprečna ocena je 3,4. Pri raziskovanju pomembnosti aktivizma (»socialne delavke so aktivisti – vključevati se morajo v družbena gibanja in socialne akcije za politične spremembe«) je povprečje ocen podobno, in sicer 3,3. Povprečno oceno 2,8 in standardni odklon, večji od 1, imajo trditve, ki se nanašajo na lobiranje, udeležbo kot priča ter prepričevanje. Anketiranim se najmanj pomembno zdi, da se morajo udejestvovati kot članice političnih skupin in se udeleževati političnih dogodkov, povprečno so to trditve označevale kot nepomembno.

Na tem delu sem med pregledom posameznih ocen in primerjanju teh ocen s posameznimi kategorijami politične participacije ugotavljala, da do razhajanja v samem udejstvovanju in vrednotenju posamezne oblike udejstvovanja verjetno lahko prihaja tudi zaradi subjektivnega pojmovanja. S pojmi, kot je na primer lobiranje, ni nujno, da se neposredno srečujejo vse socialne delavke. Če bi se raziskave ponovno lotila, bi se mi zdelo smiselno uvesti kvalitativen del raziskave, kjer bi preverjala, kako socialne delavke razumejo posamezne vloge politične participacije in kako definirajo aktivnosti, povezane s temi vlogami. S svojo anketo sem namreč predvidevala, da bodo sodelujoče dokaj enotno razumele zastavljena vprašanja. Še bolj kot to pa bi s kvalitativnim pristopom raziskovanja mogoče pridobila boljši vpogled v podrobnosti in

razsežnosti participacije. Čeprav sem vprašanja povzela po preverjenih virih, bi z intervjujem pričakovala nekoliko bolj poglobljene opise politične participacije. Kljub temu menim, da so za deskriptivne namene pridobljeni rezultati dragoceni in uporabni ter lahko služijo kot izhodišče za nadaljnje raziskave o politični participaciji socialnih delavk.

Svoje mnenje in predloge glede izboljšanja politične participacije socialnih delavk je delilo 9 ljudi, razdelila sem jih na dve temi: poudarjanje pomembnosti politične participacije na fakulteti ter izboljšanje ugleda in več upoštevanja socialnih delavk na delovnem mestu. Poudarjajo pomanjkanje ukvarjanja s političnimi temami v času študija, predlagajo uvedbo novega predmeta in smeri na podiplomskem študiju: »Na FSD oblikovati predmet "Socialno delo in socialna politika", oblikovati smer na do- ali podiplomskem študiju "Socialna politika in SD"«, predlagajo tudi omogočanje prakse študentkam na MDDSZ, Ministrstvu za šolstvo in Ministrstvu za zdravstvo. Glede na to, da se socialne delavke po končanem študiju zaposlujejo na različnih področjih, ki imajo neposredno opraviti s politiko (npr. ministrstvo), bi s temi novostmi na fakulteti za socialno delo pomagali pri boljšem informiranju bodočih strokovnih delavk glede njihovih možnosti ter odpirali vrata za izkušnje na ostalih področjih, ki zadevajo socialno delo. Predlog, vezan na vlogo fakultete za socialno delo, omenja še večjo politično udeležbo profesorjev, s čimer bi študentom lahko bili za zgled. Z vidika izboljšanja ugleda in upoštevanja socialnih delavk se predlogi sodelujočih navezujejo na odgovornost medijev in javnosti: »Najprej povečevanje ugleda socialnega dela in socialnih delavcev v družbi – predvsem skozi medije ter opozarjanje na dejanska pooblastila in možnost vplivanja na spremembe pri uporabnikih,«. Navajajo še problematiko direktorstva na CSD-jih, kjer bi morali biti zaposleni ljudje z izobrazbo socialnega delavca. Opozorijo tudi na preobremenitev poklica glede službenih obveznosti, ki jim onemogoča večjo politično udeležbo.

Svojo izkušnjo glede politične participacije je delilo 5 socialnih delavk. Teme, ki se pojavljajo ob zapisanem, so: zunanje sodelovanje in komunikacija, sodelovanje pri sistemskih spremembah, oteženo opravljanje socialnega dela. Pri slednjem omenjajo diskriminacijo in podcenjevanje poklica socialnega dela: »Zelo je težko, ker si potem diskriminiran. Sploh to, da so vodje CSD zaposleni s profili, ki ni socialno delo, je zelo velika težava, ker omejujejo izvajanje socialnega dela znotraj organizacij.« Opozarjajo na problematiko zaposlovanja drugih kadrov na mesta, ki pripadajo socialnim delavkam in posledice takega ravnanja: »Zato je veliko odhodov, ker se tudi tam, kamor zakonodaja dopušča socialno delo, le to težko izvaja,«. Preobremenjenost in pomanjkanje zaupanja s strani avtoritet in javnosti vplivajo na pomanjkanje motivacije in energije za politično participacijo: »Malo je socialnih delavcev, ki pri tem vztrajajo in velikokrat jim v borbi za ljudi zmanjka energija za kaj več,« ter »Zavedam

se, da je prizadevanje za take spremembe naporno, traja ogromno časa in napredek je veliko premajhen za vložen trud.« Gorjup (2017) opozarja na negativno podobo socialnega dela, ki jo ustvarjajo mediji in javnost. Problem je v glavnem v tem, da se o stroki in njenem doprinosu družbi ne govori, mediji se posvečajo le posameznim občutljivim primerom, kot je npr. vpletenost CSD-ja pri odvzemu otrok. Pri tovrstnih zadevah so odločitve in ukrepi izjemno zahtevni, vendar so socialne delavke v teh primerih pogosto nerazumljene, njihova dejanja so celo prikazana kot slabonamerna.

Ugotavljam, da ima na mero politične participacije pri posamezni osebi velik vpliv tudi obseg dela na delovnem mestu. Zahteve in (pre)obremenjenost pri zaposlitvi lahko zmanjšujejo motivacijo in voljo do političnega udejstvovanja kljub osebni motivaciji in vrednotam, zaradi katerih bi socialna delavka sicer bila bolj aktivno vpletena. Zato je pri raziskovanju tovrstnih tem po mojem mnenju pomembno razdelati tudi profesionalne okoliščine in druge objektivne dejavnike delovnega mesta socialnih delavk.

Pimpare (2022) razpravlja, da v vsakdanjih pogosto slišimo izjave, kot npr. »Ne začenjajmo s politiko,« ali »Ne politizirajmo o tem,«. Dejstvo pa je, da je veliko stvari, ki jih počnemo in doživljamo čez dan, politično obarvanih. Politika je z drugimi govoriti o različnih idejah, razmišljati o aktualnem dogajanju v svoji okolici in po svetu, politika je delovati z uporabniki, strankami, družino, prijatelji. Kar nas pri tem usmerja in omejuje, je dostikrat politično.

V svoji raziskavi ugotavljam, da ima politična aktivnost številne razsežnosti, ki jih je potrebno previdno identificirati in ustrezno raziskovati. Socialne delavke se namreč različno udejavljajo na različnih področjih, ki niso nujno neposredno povezane. Vsekakor je politična participacija socialnih delavk odvisna od tega, kako pojmujejo, razumejo in doživljajo posamezne politične pojave ter na kakšen način so v političen kontekst vpletene preko svoje zaposlitve.

6. Sklepi

- Socialne delavke se politično udeležujejo najpogosteje v vlogi volivke, vestno se udeležujejo tako lokalnih kot tudi državnih volitev in referendumov.
- Socialne delavke pogosto participirajo v vlogi komunikatorke. Z drugimi se pogovarjajo in razpravljajo o političnih temah ter spremljajo aktualno politično dogajanje.
- Najmanj se udeležujejo v vlogi prepričevalke, s prijatelji, znanci, sodelavci ipd. ne komunicirajo z namenom vplivanja na njihov glas pri volitvah ali mnenje glede določenih političnih tem.
- Splošna politična participacija socialnih delavk je zelo nizka.
- Med socialnimi delavkami je zelo malo lobistk in aktivistk ter aktivno sodelujočih članic političnih skupin.
- Politična participacija socialnih delavk je večja na lokalni kot na državni ravni, sodelujejo in borijo se za spremembe v svojem ožjem delovnem okolju.
- Socialne delavke so se pripravljene individualno izpostaviti predvsem, ko gre za vprašanja, ki zadevajo lokalno politiko.
- Socialne delavke pogosto delujejo kot zagovornice predvsem znotraj svoje organizacije, zavoda oziroma institucije, kjer so zaposlene, ter kot zastopajoče svojih uporabnikov.
- Socialne delavke najbolj vrednotijo zagovorništvo svojih uporabnikov, pomen udeležbe na volitvah in referendumih ter pomen spremljanja aktualnega političnega dogajanja. Glede na to, da se najmanj udeležujejo v vlogah, ki zahtevajo aktivno sodelovanje in povezovanje z ljudmi ter organi izven njihovega ožjega delovnega okolja, sklepam, da so socialne delavke bolj politično aktivne na mikro ravni.
- Dejanska participacija socialnih delavk na posameznem področju političnega udeleževanja ni nujno v skladu z njihovimi vrednotami. Čeprav sodelujoče najbolj vrednotijo zagovorništvo in zastopanje uporabnika ocenjujejo kot pomembno, se jih v vlogi zagovornice znajde manj kot polovica.
- Vrednote, povezane z lobiranjem, udeleževanjem kot priča in prepričevanjem, so socialnim delavkam najmanj pomembne.
- Socialne delavke menijo, da bi za izboljšavo politične participacije svojega poklica morala večjo odgovornost prevzeti Fakulteta za socialno delo.

- Socialne delavke menijo, da je splošen ugled njihovega poklica s strani drugih poklicev ter javnosti slab. V socialnopolitični sferi zaradi svojega poklica na odločanje in sistemske spremembe nimajo dovolj velikega vpliva.

7. Predlogi

- Dodajanje predmetov, smeri, učnih baz za opravljanje prakse, vezanih na politično socialno delo. Poudarjanje pomembnosti politike v razpravah o socialnem delu, predvsem na skupnostni in družbeni ravni.
- Večja politična participacija profesorjev na Fakulteti za socialno delo, odpiranje pogovorov s študenti, ter usmerjanje k zanesljivim virom informacij.
- Vključevanje socialnih delavk v odločanje in sprejemanje odločitev glede novih pravil in zakonov.
- Dodajanje delovnih mest v organih socialne politike, namenjenih socialnim delavkam.
- Poudarjanje pomembnosti vpliva socialnih delavk na socialno politiko v javnosti, s strani medijev in pristojnih avtoritet.
- Poudarjanje pomembnosti doprinosa socialnih delavk znotraj organizacij in institucij, kjer so zaposlene, večje sodelovanje s sorodnimi in drugimi profili.
- Več poglobljenih raziskav o politični participaciji socialnih delavk glede na njihovo starost in izobrazbo.
- Več raziskav o politični participaciji socialnih delavk glede področja, regije in objektivne možnosti njihovega delovanja.
- Nadaljnje raziskave o izkušnjah, mnenju in motivaciji socialnih delavk glede politične participacije svoje stroke.
- Primerjalne raziskave o političnem delovanju socialnega dela na lokalni in državni ravni.
- Meddržavne raziskave o politični participaciji socialnih delavk.
- Poglobljene raziskave o načinih za izboljšanje politične participacije socialnih delavk.

8. Seznam virov in literature

- Abramovitz, M., Sherraden, M. S., Hill, K., Rhodes Smith, T. (2019). Voting is Social Work: Voices From the National Social Work Voter Mobilization Campaign. *Journal of Social Work Education*, letnik 55, številka 1, stran 1-19.
- Allen-Meares, P., Burman, S. (1995). The endangerment of African American men: An appeal for social work action. *Social Work*, letnik 40, stran 268-274.
- American Psychology Association (b. d). *Ethical Imperative*. Pridobljeno 21.12.2022 s <https://dictionary.apa.org/ethical-imperative>
- Beckett, C., Maynard, A, Jordan, P. (2017). *Values & Ethics in Social Work (3rd Edition)*. UK: SAGE.
- Bent-Goodley, T. B. (2015). A Call for Social Work Activism. *Social Work*, letnik 60, številka 2, stran 101-103.
- Braye, S., Preston-Shoot, M. (1995). *Empowering Practice in Social Care. Aging & Society*, letnik 15, številka 4, stran 581-583.
- Dear, R., Patti, J. (1981). Legislative advocacy: Seven effective tactics. *Social Work*, letnik 26, stran 289-296.
- Dietz Domanski, M. (1998). Prototypes of Social Work Political Participation: An Empirical Model. *Social Work*, letnik 43, številka 2, stran 156-167.
- Društvo socialnih delavk in delavcev Slovenije (2021). *Kodeks etike socialnih delavk in socialnih delavcev Slovenije*. Pridobljeno 20. 12. 2022 s <https://dsdds.splet.arnes.si/kodeks-etike/>
- Duster, A. M. (ur.) (1970). *Crusade for Justice: The autobiography of Ida B. Wells*. Chicago: University of Chicago Press.
- Filipovič Hrast, M., Rakar, T., Kolarič, Z. (2019). *Socialna politika danes in jutri*. Fakulteta za družbene vede, Založba FDV.
- Fitzpatrick, T. (2001): Welfare Theory: An Introduction. *Journal of Social Policy*. Letnik 32, številka 1, stran 131-155.
- Gans, H. J. (1971). *The Uses of Poverty: The Poor Pay All*. Pridobljeno 31. 5. 2023 s <https://blogs.adams.edu/stephanie-hilwig/files/2020/03/Herbert-J-Gans-The-Uses-of-Poverty-copy.pdf>
- Gans, H. J. (1972). The Positive Functions of Poverty. *American Journal of Sociology*, letnik 78, štivilka 2, stran 275-289.

- Gorjup, K. (2017). Javna podoba socialnega dela. *Socialno delo*, letnik 56, številka 2, stran 145-152.
- Gormley, W., Jr. (1986). The representation revolution: Reforming state regulation through public representation. *Administration and Society*, letnik 18, stran 179-196.
- Gray, M., Collet van Rooyen, C., Rennie, G., Gaha, J. (2002). The political participation of social workers: A comparative study. *International Journal of Social Welfare*. Pridobljeno 24. 5. 2023 s https://swhelper.org/wp-content/uploads/2017/01/IJSW_Gray-et-al_Political-participation_2002.pdf
- Gray, M., Dean, M., Agllias, K., Howard, A., Schubert, L. (2015). Perspectives on neoliberalism for human service professionals. *Social Service Review*, letnik 89, številka 2, stran 368-392.
- Hamilton, D., (1998). *Factors affecting social workers' political participation: Resources, professional associations, and preceived efficacy* [neobjavljena doktorska disertacija].
- Hamilton, D., Fauri, D. (2001). Social Workers' Political Participation: Strengthening the Policital Confidence of Social Work Students. *Journal of Social Work Education*, letnik 37, številka 2, stran 321-332.
- Hill, K., M., Lane, S. R., Powers, J., Rhodes Smith, T. (2019). From the empire state to the north star state: Voter engagement in the 2016 election. *Journal of Sociology & Social Welfare*, letnik 46, številka 1, stran 91.
- Internal Revenue Service (2008). *Tax-exempt status for your organization* (Publication 557). Pridobljeno 22. 12. 2022 s <http://www.irs.gov/pub/irs-pdf/p557.pdf>
- Kidder, R. M. (2005). *Moral Courage*. HarperCollins Publishers Ltd.
- Knoke, D. (1982). Political mobilization by voluntary associations. *Journal of Political and Military Sociology*, letnik 10, stran 171-182.
- Lamovec, T. (1997). Razvoj zagovorništva za uporabnika psihiatrije v Sloveniji. *Socialno delo*, letnik 36, številka 1, stran 53-60.
- Mahaffey, M. (1972). Lobbying and social work. *Social Work*, letnik 17, številka 1, stran 3-11.
- Mendes, P. (2007). Social Workers and Social Activism in Victoria, Australia, *Journal of Progressive Human Services*, letnik 18, številka 1, stran 25-44.
- Mesec, B. (1997). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 1*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- Mesec, B. (2008). Socialno delo ni politično. *Socialno delo*, letnik 47, številka 1/2, stran 87-93.
- Milbrath, L. (1960). Lobbying as a Communication Process. *The Public Opinion Quarterly*, letnik 24, številka 1, stran 32-53.

- Osswald, S., Frey, D., Streicher, B. (2012). *Moral courage*. Pridobljeno 21.12.2022 s https://www.researchgate.net/publication/227241630_Moral_Courage
- Pimpare, S. (2022). *Politics for Social Workers: A Practical Guide to Effecting Change*. New York: Columbia University Press.
- Rest, J. (1994). Background: Theory and Research. V: Rest, J., Narvaez, D. (ur.), *Moral Development in the Professions: Psychology and Applied Ethics*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, stran 1-26.
- Rocha, C. (2007). *Essentials of social work policy practice*. Hoboken, NJ: John Wiles & Sons.
- Rocha, C., Poe, B., Thomas, V. (2010). *Political Activities of Social Workers: Addressing Perceived Barriers to Political Participation*. Pridobljeno 15.11.2022 s https://www.researchgate.net/publication/47554915_Political_Activities_of_Social_Workers_Addressing_Perceived_Barriers_to_Political_Participation
- Shardlow, S. (1998). Values, ethics and social work. V Adams, R., Dominelli, L., Payne, M., Campling, J. (ur.). *Social Work*. London: Palgrave.
- Sobočan, A. M. (2011). Etika v socialnem delu: etična praksa in avtonomija socialnega dela. *Socialno delo*, letnik 50, številka 3/4, stran 205-215, 291, 295.
- Sobočan, A. M. (2013). Etika v socialnem delu [doktorska disertacija]. Ljubljana: A. M. Sobočan.
- Sobočan, A. M. (2021). Etične dileme in izzivi humanizma v socialnem delu danes. *Socialno delo*, letnik 60, številka 2, stran 105-120.
- Verba, S., Schlozman, K. L., Brady, H. (1995). *Voice and equality: Civic voluntarism in American politics*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- White, V. (2000). Quiet challenges? Professional practice in modernised social work. V J. Harris, & V. White (ur.), *Modernising social work: critical considerations*. Bristol: Policy Press, str. 129-144.
- Wolk, J. L. (1996). Political activity in social work: a theoretical model of motivation. *International Social Work*, letnik 39, številka 4, stran 443-455.
- Webb, S. A. (2000). The Politics of Social Work: Power and Subjectivity. Pridobljeno 31. 5. 2023 s <https://ojs.uwindsor.ca/index.php/csw/article/download/5583/4578?inline=1>

9. Priloge

9.1 Anketni vprašalnik

Z vprašalnikom želim izvedeti, na kakšne načine in do katere mere se socialne delavke politično udeležujejo oziroma vključujejo in kako se opredeljujejo do političnega udejstvovanja stroke socialnega dela. Prva 4 vprašanja so demografske narave, nanje odgovorite tako, da označite oziroma vpišete ustrezen odgovor. Naslednji sklop se navezuje na oblike in načine političnega vključevanja, možna odgovora nanje sta *Da ali Ne*. Na zadnji sklop vprašanj odgovorite s pomočjo ocenjevalne lestvice (*od 1 – povsem nepomembno do 5 – zelo pomembno*).

V vprašalniku je uporabljena besedna zveza socialne delavke – ženski spol je uporabljen zgolj zaradi prevladujoče ženske populacije v stroki socialnega dela ter lažjega razumevanja ankete in nima namena izključiti predstavnike socialnega dela, ki se opredeljujejo drugače.

Demografski podatki (obkroži en odgovor)

1. Katerega spola ste?
 - Moški
 - Ženski
 - Ne želim se opredeliti
 - Sam_a se želim opredeliti: ____
2. Kakšna je Vaša dopolnjena starost?
 - Do 25
 - 26-35
 - 36-45
 - 46-55
 - 56 ali več
3. Kakšen je Vaš naziv?
 - Diplomirana socialna delavka
 - Magistrica socialnega dela
 - Doktorica socialnega dela
 - Drugo: ____
4. Na katerem področju socialnega dela ste zaposleni?
 - Center za socialno delo
 - Socialno varstveni zavod
 - Nevladni sektor

- Izobraževanje in šolstvo
- Zdravstvo
- Pravosodje
- Gospodarstvo
- S. p. ali samozaposleni
- Drugo: ____

Vrste politične vključenosti (Da ali Ne)

Lobiranje

5. Ste kdaj kontaktirali državne avtoritete glede političnega problema državne razsežnosti?
6. Ste kdaj kontaktirali državne avtoritete glede političnega problema lokalne razsežnosti?
7. Ste kdaj samostojno lobirali oziroma sodelovali pri lobiranju?

Sodelovanje na volitvah in/ali referendumih

8. Ste se udeležili lanskih volitev za predsednika vlade Republike Slovenije?
9. Ste se leta 2021 udeležili referendumu za pitno vodo?
10. Ste se udeležili lanskih referendumov o spremembi zakona o vladi, spremembi zakona o RTV-ju in zakona o dolgotrajni oskrbi?
11. Ste se udeležili lanskih lokalnih volitev?

Sodelovanje pri političnih kampanjah

12. Ste kdaj bili oziroma ali ste član katerekoli politične stranke?
13. Ste kdaj delovali oziroma ali delujete v podporo posamezne politične figure?
14. Ste se kdaj udeležili političnega srečanja, organiziranega s strani posameznih politikov ali političnih strank?
15. Ste se kdaj udeležili političnega dogodka, organiziranega na lokalni ravni?

Sodelovanje pri organizaciji političnih dogodkov

16. Ste kdaj organizirali in/ali sodelovali pri organizaciji skupine ljudi, ki so si prizadevali za spremembe v zakonodaji?
17. Ste kdaj organizirali in/ali sodelovali pri organizaciji skupine ljudi, ki so si prizadevali za spremembe v določeni sistemski ali organizacijski ureditvi?
18. Ste kdaj organizirali ali sodelovali v skupini, ki se ukvarja z organizacijo socialnih akcij?
19. Ste kdaj sodelovali pri lobiranju prek uradne organizacije ali združenja, ki deluje v ta namen?

Zagovorništvo

20. Ste kdaj nudili storitve organizaciji ali skupini ljudi, vključeni v socialno akcijo ali boj za politično reformo?
21. Ste kdaj nastopili kot zagovornica za izboljšavo storitev znotraj organizacije, zavoda ali institucije, kjer ste zaposleni?

- 22. Ste kdaj sodelovali z mediji z namenom, da javnost obvestijo o določenem socialnem problemu?
- 23. Ste kdaj zastopali uporabnika pri urejanju zadev pravne narave?

Individualno vključevanje

- 24. Ste kdaj individualno kontaktirali funkcionarje v državnih organih ali organih lokalne skupnosti glede osebnega vprašanja, ki zadeva lokalno politiko?
- 25. Ste kdaj individualno kontaktirali funkcionarje v državnih organih ali organih lokalne skupnosti glede osebnega vprašanja, ki zadeva državno politiko?

Vključevanje kot priča

- 26. Ste se kdaj udeležili ali sodelovali na javni razpravi o politični problematiki na lokalni ravni?
- 27. Ste se kdaj udeležili ali sodelovali na javni razpravi o politični problematiki na državni ravni?

Aktivizem

- 28. Ste kdaj sodelovali v organizirani akciji v podporo politični reformi?
- 29. Ste kdaj sodelovali v organizirani akciji proti politični reformi?

Prepričevanje

- 30. Ste kdaj poskušali vplivati na to, kako oziroma koga drugi volijo?
- 31. Ste kdaj sodelovali z organizacijo ali drugo politično tvorbo, ki vpliva na to, kako oziroma koga drugi volijo?

Komuniciranje

- 32. Ali spremljate novice o političnem dogajanju in/ali o spremembah v socialni politiki?
- 33. Ali se z družino, prijatelji in/ali sodelavci pogovarjate o političnih temah?

Ocena pomembnosti politične participacije socialnih delavk (ocenjevalna lestvica od 1 – povsem nepomembno do 5 – zelo pomembno).

Kako pomembne se Vam zdijo spodnje trditve?

- 34. Socialne delavke morajo sodelovati pri lobiranju.
- 35. Socialne delavke se morajo udeleževati volitev in referendumov.
- 36. Socialne delavke morajo sodelovati pri volilnih kampanjah.
- 37. Socialne delavke se morajo udeleževati kot članice političnih skupin in se udeleževati političnih dogodkov.
- 38. Socialne delavke morajo nastopati kot zagovorniki svojih uporabnikov in borke za njihove pravice.
- 39. Socialne delavke se morajo biti pripravljene izpostaviti v odnosu do pomembnih političnih vprašanj.
- 40. Socialne delavke se morajo udeleževati javnih političnih razprav.
- 41. Socialne delavke so aktivisti – vključevati se morajo v družbena gibanja in socialne akcije za politične spremembe.
- 42. Socialne delavke morajo skozi političen diskurz vplivati na mnenja drugih in opozarjati na pomembnost političnega udejstvovanja.

43. Socialne delavke morajo odpirati in spodbujati diskurz o političnih temah, predvsem o socialni politiki.
44. Socialne delavke morajo spremljati aktualna politična dogajanja.

Predlogi za izboljšavo politične participacije socialnih delavk

45. Če imate predlog(e) za povečanje politične participacije socialnih delavk, jih lahko navedete spodaj.
